

Fremmede arter:

GIGANTISK TRUSSEL mot norsk natur

Miljøjournalen

Ren
luft er
et felles
ansvar

- vi gjenvinner batterier

AS BATTERIRETUR
Vi gjenvinner batterier

REBATT AS

www.batteriretur.no
www.rebatt.no

Første klimasteg i gang

Forhandlingene om en ny, internasjonal klimaavtale er i gang igjen. Målet er at man skal bli enig om en ny, forpliktende internasjonal avtale om utslippsreduksjoner i København i desember. Dessverre er det mange skjær i sjøen på veien dit.

Alle er enige i at utslippene må ned. Et hovedproblem er imidlertid at alle mener at andre bør ta hoveddelen av utslippene, mens egen virksomhet bør spares. Norge er ikke noe bedre enn andre: Vi ønsker å opprettholde olje- og gassutvinningen, og synes det er greit at hoveddelen av transporten mellom Norges to største byer går med fly istedenfor tog. Flyruten mellom Oslo og Bergen er nå den fjerde mest trafikkerte strekningen i Europa. Bare rutene Madrid-Barcelona, Roma-Milano og Paris-Toulouse er større målt i antall passasjerer.

Alle er enige i at de rike landene må hjelpe u-landene slik at de kan oppleve økonomisk

utvikling uten drastiske utslippsøkninger. Alle mener imidlertid at noen andre skal betale for dette. Her har Norge spilt en konstruktiv rolle, og foreslår at deler av utslippskvotene skal selges internasjonalt, og inntektene brukes på u-landstiltak. Dette er bra, men ikke nok.

Kvotestystemet bidrar til å holde utslippene på dagens nivå, men gjør enda ingenting for å få utslippene ned. Systemet slik det fungerer i dag gjør at innsparte utslipp i u-land kan "tas igjen" med økte utslipp i den industrialiserte delen av verden. Når utslippene på verdensbasis må ned med 25-40 prosent allerede i 2020, har vi ikke tid til å holde på med ordninger som kun fører til stabilisering. Mange har sagt at kvotestystemet bare er en start. Nå har tiden kommet for innskjerping, slik at systemet bidrar med reelle kutt.

Norge har satt seg ambisiøse mål på hjemmebane. Disse følges ikke opp. Svenske utslipp av klimagasser gikk ned med nesten

1,5 millioner tonn fra 2006 til 2007, mens de norske økte med 1,6 millioner tonn. Vi er på vei. Feil vei.

Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen sier i denne utgaven av Natur & miljø/Miljøjournalen at han håper på en ambisiøs klimaavtale i København, fordi dette vil gjøre jobben med klimakutt lettere, og gi mer aksept for en kuttpolitikk. Vi støtter ham i dette, men utfordrer også statsråden til å sjekke ut hvor vanskelig det er å få gjennomslag for en langt mer ambisiøs innenlands klimapolitikk i dag. Vi har et bredt klimaforlik i Stortinget, med ambisiøse målsetninger, som kan danne grunnlaget. Noen må følge opp disse. Hvis ikke deg, Terje, hvem? Hvis ikke nå, Terje, når?

Kristian S Aas
Kristian S. Aas

Natur & miljø Miljøjournalen

Utgiver: Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10.
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11.
Bankgiro: 7874.05.56028

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no

Journalister: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no

Martin Ødegaard
mo@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80

Lay-out: Kristian Skjellum Aas

Designmal: Film & Form/Ketill Berger

Trykk: GRØSET™

Abonnement

Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medlreg@naturvern.no
eller www.miljojournalen.no

● Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø/Miljøjournalen.

Innhold

Seismikkerstatning
Fiskeindustrien krever erstatning etter seismikkskyting. 4

Isfri framtid?
Klimaforsker James Hansen møtte Erik Solheim, og tegnet dystert bilde. 6

Går mot utvalg
Naturvernforbundet ønsker mer naturvern-innvirkning på forvaltning av store områder. 8

Avtale gir enklere jobb
Terje Riis-Johansen er medlem av NNV og olje- og energiminister. 10

De fremmede trærne er tidsinnstilte bomber, som om noen tiår vil slå ut med voldsom kraft.

Fagleder Arnodd Håpnæs, Norges Naturvernforbund 20-23

Vil ikke være best
IKEA kjører eget løp for mer miljøvennlig bomull. 12

Ja takk, begge deler
Nasjonal Transportplan som Ole Brumm. 14

Hogde unik skog
Kystfuruskog i Ålesund truet. 15

Mektig bilde
Utsatte byggeprosjekt i lang tid. 16

På tur med kartong
Vi fulgte innsamlet kartong til Sverige. 17-19

Fremmede arter
Innførte arter truer norsk natur. 20-23

Katalogstopp
Derfor må du nå bestille Telefonkatalogen. 30

Seig mat
Skal det være litt manet til middag? 38

FASTE SIDER
I korthet 12

Fotokonkurranse 24

Nytt fra Naturvernforbundet 32

Debatt 34

Miljøagentene 36

Forside: Foto: Olav Olsen/Scanpix.

Neste Natur & miljø/Miljøjournalen kommer i juni 2009.

Verdens første rene land

(Foto: Vladimir Ovetimnikov/stockphoto.com)

Maldivene ønsker å bli verdens første karbon-nøytrale nasjon. I løpet av de neste ti årene har landet planer om å bytte fra fossil energi til kun fornybare kilder, skriver nyhetsbyrået Reuters.

President Mohamed Nasheed sa at øystaten i det indiske hav ønsker å bytte til vind- og solkraft. Planen vil koste over en milliard dollar og vil innbefatte bygging av mer enn 150 vindturbiner og solcellepaneler på over en halv kvadratkilometer.

Maldivenes økonomi er basert nesten utelukkende på turisme og fiske. Øystaten er blant de landene som kan komme til å synke ved en havnivåstigning, og dermed har størst grunn til å bekjempe klimaendringene

Forfatter av flere klimabøker, Mark Lynas, har jobbet sammen med myndighetene på Maldivene om planen. Han uttalte til Reuters at planen kunne komme til å betale for seg selv i løpet av ti år for pengene man sparer på ikke å importere olje.

— Det kommer til å koste mye penger, men man kommer også til å spare mye siden man slipper oljeimporten, sa han. Han uttalte videre at poenget med å gjøre Maldivene karbon-nøytrale var at det var et område hvor de kunne være verdensledende.

Rydder opp i barnehagegift

150 av 236 kontrollerte barnehager i Bergen hadde så høyt forurensningsnivå i jordlaget at de må utføre tiltak. I en barnehage på Breistein fant inspektørene jord med 230 ganger høyere innhold av bly enn grenseverdien. Bergen kommune tar regningen for opprydningen, som ifølge Bergens Tidende skal være ferdig innen 1. september 2010.

Krever MILLIONER

**Bulandet Fiskeindustri krever millioner i erstatning fordi oljeindustri
Samtidig rustes det til det store slaget om Lofoten. Det er åpen s**

— Det har blitt mindre sild, småseien har hatt en voldsom tilbakegang og torsken er nesten borte. Det er blitt mindre av alt, spesielt innenfor områder der det er blitt skutt seismikk, forteller Per Arild Tysse i Bulandet Fiskeindustri. Bedriften ligger på ei øy ytterst i havgapet utenfor Florø.

Inntil for et par tiår siden var det gode tider med stabile fangster, men siden 1980-tallet har fiskemottaket opplevd en gradvis nedgang i fisket. Særlig de siste ti årene har vært tunge.

— Vi er på et nivå hvor vi snart ikke kan leve av det lenger, sier Tysse.

Krever 8,4 millioner

Fiskemottaket krever 8,4 millioner kroner fra staten i erstatning som følge av manglende tilgang på fisk. I perioden 2006-

(Foto: Bulandet Fiskeindustri)

Per Arild Tysse, Bulandet Fiskeindustri

2008 fikk mottaket mer enn fire tusen tonn mindre sei enn perioden 2003-2005. Seismikkskyting på fiskefeltene i sør er årsaken, mener mottaket. I flere tiår har oljedirektoratet og oljeselskapene skutt med luftkanon mot sjøbunnen i leting etter olje og gass. Det er nå på det rene at dette skremmer fisken, og fiskere rapporterer om dårlig fangst i flere kilometers omkrets etter skytingen. Likevel melder Fiskeridirektoratet at Bulandet ikke kan vente noen erstatning for sine tapte inntekter.

Bulandet Fiskeindustri er ikke det eneste mottaket som har fått merke nedgangen i fisket.

Antall fiskemottak sør for den 62. breddegrad er sterkt redusert. Nordsjøen ligner stadig mer på et ødelagt hav. Flere viktige fiskebestander, som nordsjøtorsk og tobis, har hatt en dramatisk tilbakegang de siste

(Foto: Bulandet Fiskeindustri)

Bulandet Fiskeindustri.

årene. Overfiske er en av årsakene, men oljevirkksomheten må være med og dele skylden. Den samlede belastningen fra seismikk, oljeutslipp og utslipp av produksjonsvann fra plattformene kan være større enn man tidligere har trodd.

Historisk kamp om Lofoten

Nå frykter fiskenæringen Nordsjø-tilstanden i et av verdens viktigste oppvekstområder for fisk: Lofoten og Vesterålen.

— Kampen mot oljevirkksomhet i Lofoten og Vesterålen er den viktigste saken for oss nå, sier Arne R. Hole i Fiskekjøpernes Forening.

— Vi tror at opinionen er med oss, men frykter at det kan snu. StatoilHydro bruker millioner av kroner på en massiv kampanje for oljeboring. Oljeinteressene har nok av ressurser, mens vi har null og niks. Det er rått parti, sier Hole.

I denne saken har imidlertid fiskerinæringen støtte fra en samlet miljøbevegelse. Folkeaksjonen oljefritt Lofoten og Vesterålen arbeider for å gjøre saken til en av de viktigste i valgkampen. Dette handler ikke bare om fisk, men om klima, urørt natur og turisme. Temperaturen i debatten er allerede høy, særlig etter at kirken gikk ut mot oljeboring og LO tok til motmæle.

— Historisk sett blir dette en av de viktigste miljøkampene i Norge. Den vil bli stående sammen med kampen mot kjernekraft, utbygging av Alta-vassdraget og oljeutvinning nord for 62. breddegrad, sier fiskerirådgiver Gunnar Album i Norges Naturvernforbund.

I ERSTATNING

ustrien har ødelagt fisket.
strid om fisk og olje i norske farvann.

for tapt fiske

(foto: iStockphoto.com)

Seismisk aktivitet i norske farvann gir reduserte fangster, og utgjør en trussel mot fiskeriene.

Han mener at utbygging i Lofoten og Vesterålen er et farlig spill med en av landets viktigste fornybare ressurser.

— Fiskeressursene i disse havområdene er evigvarende verdier som fremtidige generasjoner kan høste av. Skulle de bli ødelagt, blir konsekvensene enorme, både økonomisk og for naturen. Hvis man ikke har en veldig god grunn, tar man ikke en slik risiko, sier Album.

Fraråder all oljevirkksomhet

Havforskningsinstituttet er ikke i tvil om at det vil være for risikabelt å starte oljevirkksomhet utenfor Lofoten og Vest-

erålen. Havforskerne føyer også havområder utenfor Møre til listen. Dette er svært viktige og sårbare gyteområder hvor seismikk, oljeutslipp og utslipp produksjonsvann kan gjøre ubotelig skade.

— Vi fraråder all oljevirkksomhet i disse områdene, sier forskningsleder Reidar Toresen i Havforskningsinstituttet.

— Det er hevet over enhver tvil at seismikk har en tydelig skremmeeffekt på fisk. Den kan også ødelegge for gyting hvis det skytes i nærheten av gytefelt. Vi vet at utslipp av olje etter uhell kan gjøre stor skade. I tillegg slippes det ut store mengder produksjonsvann, som påvirker fisk i nærheten av plattformene. Spørs-

målet er om det også har en påvirkning lenger ned i næringskjeden. Dette er noe vi forsker på nå, sier Toresen.

Det slippes ut 360 millioner tonn produksjonsvann i norske farvann i året. Dette vannet inneholder hormonhermede stoffer som påvirker formeringsevnen hos fisk, men også plankton kan ta skade av stoffene.

— Gjennom flere tiår har vi sett en reduksjon av dyreplankton i Nordsjøen. Det kan skyldes klimaendringer, men vi tror at utslipp av olje og produksjonsvann kan være en av årsakene, sier Toresen.

● **Tekst: Tor B. Christensen**

2009 kan bli nytt bunnår

Det går mot et nytt bunnår for havisen i Arktis. Utbredelsen er langt under gjennomsnittet for de siste tiårene.

De to siste årene har særlig overrasket forskerne. Ingen hadde trodd at nedsmeltingen skulle gå så raskt at isen i september 2007 dekket mindre enn fire millioner kvadratkilometer. Forskerne var nærmest i sjokk. Året etter nådde nesten isen ned til samme nivå, også det under fire millioner kvadratkilometer. Blir de kommende månedene varme, kan det bli ny bunnrekord i år.

Foto: Sebastian Gerland, Norsk Polarinstitutt

Arktis i rask endring

— Det kan gå begge veier. Hvis været og sirkulasjonsmønsteret blir likt som de siste to årene kommer det til å bli nok et år med lite havisutbredelse. Muligheten for ny rekord er helt klart til stede, sier klimaforsker Sebastian Gerland ved Norsk Polarinstitutt.

Han er mer opptatt av om trenden fortsetter enn om det skulle bli ny rekord. Fører 2009 seg inn i rekken av år med spesielt lave minimumsnivåer, forsterker det bildet av at raske og betydelige endringer finner sted øverst på vår klode.

I begynnelsen av mars dekket havisen i Arktis cirka 13 millioner kvadratkilometer. Årets nedsmelting er i gang, og frem til midten av september vil isen forsvinne fra mer enn to tredeler av området som nå er dekket av is. De siste tretti årene har havisen minket med drøye ti prosent hvert tiår, men nå virker det som tempoet er i ferd med å øke betraktelig.

Modellene stemmer ikke

Ifølge dagens modeller vil havisen være borte om sommeren en gang mellom 2050 og 2100.

Men mye tyder på at det vil gå mye raskere. Ifølge de ulike modellene skulle isen nå dekket et område som er mellom 30 og 90 prosent større enn den faktisk gjør. Bunnrekorden fra 2007 skulle ikke inntreffe før godt utpå 2030-tallet.

— For øyeblikket trekker havisen i Arktis

seg raskere tilbake enn det modellene sier. Det arbeides nå med forbedrede modeller og nye scenarier, basert på målinger foretatt de siste årene. Det kan forventes at vi får dermed et bedre bilde av utviklingen de kommende tiårene, sier Gerland.

Flerårsisen forsvinner

Forskerne har ikke like gode data for havisens tykkelse som for utbredelsen, men tallene man har viser at utviklingen går raskt mot isfrie sommere. Det foregår nå en dramatisk reduksjon i flerårsisen. Dette er is som overlever sommeren og er selve fundamentet i den arktiske iskappen. I løpet av de fire-fem siste årene er området dekket av flerårsis halvert. Det er nå slik is på 2 millioner kvadratkilometer.

Polarinstituttet og Meteorologisk Institutt har foretatt målinger av istykkelsen ved Hopen, rett øst for Svalbard, de siste førti årene. Der blir isen én centimeter tynnere i året, eller hele førti centimeter siden slutten av 1960-tallet.

— Et viktig punkt er at havisen i Arktis er tynnere og består av en større andel førsteårsis enn tidligere. Slik is smelter raskere enn flerårsis. Det gjør isen stadig mer sårbar, sier Gerland.

Mot slutten av 2009 skal ESA-satelliten CryoSat-2 skytes opp. Den vil bli utstyrt med utstyr som kan måle istykkelsen.

— Vi håper at den vil gi oss mer nøyaktige målinger av tilstanden til havisen øverst på vår klode, sier Gerland.

● Tekst: Tor B. Christensen

James Hansen, klimaforsker

FRYKT

Det er ikke nok å redusere utslippene. Skal vi unngå katastrofale klimaendringer må vi fjerne enorme mengder CO₂ fra atmosfæren, ifølge den berømte klimaforskeren James Hansen.

— Vi er i ferd med å sende jorda inn i en fullstendig isfri tidsalder. Vi kan ikke gjøre det! Det vil føre til en massiv og irreversibel utryddelse av arter. Mer enn halvparten av jordas arter har blitt utryddet i tidligere varmeperioder i klodens historie. Lar vi dette skje, vil våre barn og barnebarn måtte leve på en svært forstyrret planet, sier James Hansen, klimaforsker og direktør ved NASAs Goddard Institute for Space Studies.

Går ut mot kvotehandel

Hansen besøkte Norge i mars. Vi traff ham etter et foredrag i Polyteknisk forening. Han er en av verdens mest anerkjente klimaforskere. Få måneder før en ny klimaavtale skal inngås i København, går han nå sterkt ut mot det europeiske systemet med handel av klimakvoter. Hansen mener at en avgift på utslipp av CO₂ er langt mer effektivt.

— Vi må få en pris på bruk av kull, olje og gass som påvirker folks valg. Vi må gjøre de fossile brenslene dyrere, slik at vi kan flytte oss over på den energien som ikke gir utslipp, sier Hansen.

Han påpeker at kvotehandelen så langt ikke har gitt resultater for klimaet.

— Handelen med klimakvoter har ikke klart å redusere utslippene. Det går altfor sakte, sier Hansen.

Vil tidoble CO₂-prisen

Han mener at EU, USA og Kina må gå foran og bli enige om en CO₂-avgift. I løpet av ett år kan et nytt og effektivt system være innført. Hansen ser for seg en tidobling av prisen fra dagens handel med klimakvoter. Det ville medføre at bensinen blir 1 dollar dyrere per gallon, eller cirka 2 kroner literen.

— Da gir man et tydelig signal til for-

ER ISFRI FREMTID

— Du er en av mine helter, sa miljøvernminister Erik Solheim til klimaforsker James Hansen.

brukere og næringsliv, sier Hansen.

Pengene som kommer inn vil Hansen dele ut til folket igjen, ved å belønne dem som ønsker å leve miljøvennlig. Resultatet vil bli en vridning bort fra den fossile økonomien og over mot en mer bærekraftig økonomi, tror klimaforskeren.

I sitt foredrag viste Hansen hvordan jordas klima har vekslet mellom kalde og varme perioder, hvor temperaturen har gått opp og ned i takt med CO₂-innholdet i atmosfæren. Isen har kommet og gått i et rolig tempo, der CO₂-nivået endres med 0,0001 ppm (parts per million) hvert år. Takket være menneskers bruk av olje, gass og kull øker nå CO₂-nivået med 2 ppm i året, hvilket er 200 000 ganger raskere enn jordas naturlige tempo.

— Mennesket har overtatt kontrollen over jordas klima, fastslår Hansen.

Risikerer fullstendig nedsmelting

Det er nå 385 ppm CO₂ i atmosfæren.

Det er over 100 ppm mer enn hva det var før den industrielle revolusjonen. Jorda har vært gjennom flere isfrie perioder tidligere. Forskning i Antarktis har vist at isdannelsen starter ved 450 ppm. Det betyr at all is på sikt vil forsvinne om vi passerer det nivået. Samtidig er 450 ppm det mest ambisiøse nivået man kan forvente å oppnå enighet om i den nye klimaavtalen. Trolig vil resultatet bli 500 eller 550 ppm.

— 550 ppm er garantert katastrofe, og det er dit vi er på vei hvis vi ikke slutter å brenne kull, olje og gass. Hvis vi ønsker en planet som ligner på den vi har hatt de siste 20 000 årene, må vi ta klimagasser ut av atmosfæren. Målet må være å redusere CO₂-nivået til 350 ppm, sier Hansen.

— Min helt

Hansen var blant de første forskerne som satt klimaendringene på den politiske dagsordenen. Han fikk stor oppmerksum-

het da han i 2005 og 2006 beskyldte Det hvite hus og NASA for å endre hans uttalelser for å få den globale oppvarmingen til å virke mindre farlig.

— Du er en av mine helter, avslørte miljøvernminister Erik Solheim, som stakk en kjapp tur innom Polyteknisk forening for å hilse på Hansen.

— Jeg husker din tale for den amerikanske kongressen i 1988, der du la frem hvilken trussel klimaendringene representerer. Det hadde enorm betydning for klimadebatten, sa Solheim.

Han er enig med sin helt i at innføring av en CO₂-avgift ville være bedre for kloden enn kvotesystemet.

— Men det er mye vanskeligere å få til, slo Solheim fast.

● Tekst og foto: Tor B. Christensen

Ønsker direkte innvirkning

Naturvernforbundet er engstelige for at den lokale forvaltningen vil gå på bekostning av naturverdiene, og går mot flertallet i samerettsutvalgets innstilling.

Mesteparten av de gjenværende, inngrepsfrie områdene i Norge skal underlegges et nytt forvaltningsregime. Samerettsutvalget ble opprettet for å utrede rettigheter til land og vann i samiske områder fra Troms og sørover. Naturvernforbundet går nå i sin høringsuttalelse mot flertallet i samerettsutvalgets innstilling.

Et flertall i utvalget går inn for å overføre Statskogs grunn i Nordland og Troms, hele 30 000 kvadratkilometer, til "Hålogalandsallmenningen" med et eget styre, og å dele opp administreringen av allmenningen i inntil seks utmarksstyrer.

Frykter overkjøring

Per Flatberg, som sitter i Naturvernforbundets sentralstyre, sier at forbundet støtter hovedformålet med samerettsutvalgets lovforslag. I forslaget heter det at man skal legge til rette for effektiv gjennomføring av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene. Høringsuttalelsen sier også at forvaltningen av grunn og naturverdier skal skje på en balansert og økologisk bærekraftig måte.

— Begge de formuleringene er vi godt fornøyde med, sier Flatberg.

Forbundet er også enige i uttalelsen om at forvaltningen skal være til det beste både for samisk kultur og næring, for den øvrige lokalbefolkningen og for allmennheten. Men likevel frykter man at naturverninteressene vil bli overkjørt av andre interesser.

— Det er nødvendig at naturvernhen-

syn får direkte innvirkning på forvaltningen av utmarka, og at også naturverninteresser skal være med i utmarksstyrene, sier Flatberg.

— Vi mener at formuleringen jakt-, fiske- og friluftsinnteresser i utvalgets innstilling må utvides til også å gjelde naturverninteresser, sier Flatberg.

Ønsker større avstand

En annen innvending Naturvernforbundet har, er mot at forvaltning av rettighetene legges til regionale utmarksstyrer. Flatberg sier at Naturvernforbundet ønsker større avstand mellom brukere og beslutningstakere.

— Av erfaring vet vi at hensynet til overordnede nasjonale interesser reduseres jo kortere avstand det er mellom næringsinteresser i kommunen og beslutningstakere i forvaltningen, sier generalsekretær Jan Thomas Odegard.

Naturvern ofte tapende part

— Vi er engstelige for at den lokale for-

valtningen vil gå på bekostning av naturverdiene. Allmennhetens, naturvernets og reindriftas interesser blir ofte den tapende part ved lokal forvaltning, sier Flatberg.

Han mener det er av avgjørende betydning at også naturinteresser tas hensyn til sammen med samenes interesser. Naturvernforbundet mener derfor at det er nødvendig med en forvaltningsmodell der disse interessene blir bedre ivarettet, sier han. Flatberg vil samtidig understreke at det er svært viktig å ivareta de samiske rettighetene.

● Tekst: Martin Ødegaard

Per Flatberg

(Foto: Norges Naturvernforbund)

Rasehøns kyllinger

Vi klekker kyllinger av 9 høneraser.
Rimelig flyfrakt til hele Norge
og levering på Østlandet
Telefon : 6250 9802

Høns til trivsel og glede !

www.RASEKYLLING.NO

90%

...av alt avfall som leveres til oss
er ressurser som gjenvinnes!

www.hrs.no

www.hrs.no

Slappe utslippsmål

Med utslippsmålene de rike landene har satt seg, vil man ikke komme langt nok i å nå anbefalingene fra FNs klimapanel.

(Foto: ISD)

Klimarådgiver i Naturvernforbundet, Bård Lahn, har i et nytt notat regnet på utslippsmålene de rike landene har satt seg, opp mot anbefalingene i den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel (IPCC). Notatet viser med all tydelighet at med utslippsmålene som finnes i dag, kommer man ikke nær å nå IPCCs mål.

— Det holder ikke å vente på de landene som ikke har satt seg mål. De som allerede har satt mål må øke disse, sier Lahn.

Han nevner USA og Canada som land med dårlige mål. Heller ikke Japan og Australia har satt seg mål som er like ambisiøse som de for eksempel EU og Norge har satt.

Norge skal forplikte seg til å kutte utslippene med 30 prosent mindre enn 1990-nivå innen 2020, hvor hoveddelen skal tas i Norge. Mens EUs mål er 20 prosent mindre enn 1990-nivå innen 2020, og 30 prosent dersom andre land også forplikter seg til å ta like mye.

Kuttene må begynne

Et annet problem ifølge Lahn er når utslippskuttene faktisk skal begynne. Så langt har mange nasjoner satt seg mål,

Aktivistene paraderte i gatene under klimakonferansen i Poznan i desember, og krevde større utslippskutt. Nye utregninger viser at slike kutt er nødvendig for å nå klimapanelens anbefalinger.

men det er få som har kuttet utslippene sine.

— Det er et problem, og det gjør det vanskelig å få den tilliten som man burde hatt i diskusjonen om nye mål, sier han.

Trengs kraftige reduksjoner

Det andre hovedpoenget i notatet viser at det ikke bare er de rike landene som må kutte, det er tydelig at det trengs kraftige utslippsreduksjoner også i fattige land.

— Selv om de rike landene skulle

komme til å kutte 25-40 prosent i sine utslipp av klimagasser, må de fattige landene kutte i tilnærmet samme størrelsesorden.

— Det er veldig lite realistisk og heller ikke rettferdig at u-landene skal komme til å gjøre dette, sier han.

Lahn sier at man trenger nye mekanismer som betaler for utslippsreduksjoner i u-land. Mye av diskusjonen i klimaforhandlingene i dag går på hvordan man kan finansiere utslippskutt i u-land.

Norge har så langt ikke sagt noe om hvor mye man ser for seg at de skal bidra, og heller ikke utviklingsmeldingen som nylig ble lagt fram sier noe om dette. Heller ikke EU har klart å bli enig på dette punktet.

Svake USA-mål

USA har så langt ikke satt seg andre mål for utslippskutt enn de Barack Obama hadde i valgkampen. Der sa han at landet skulle tilbake til 1990-nivå innen 2020.

— USA må kutte mer enn Obama har sagt. Det at USA har så lave mål gjør at de samlede utslippene i gruppa av rike land kommer såpass dårlig ut.

Lahn legger til at USA og Obama er i en vanskelig situasjon, siden det ikke ble gjort noe for å kutte utslippene i de åtte årene Bush satt som president.

● Tekst: Martin Ødegaard

Rajendra Pachauri, leder for FNs klimapanel.

(GSI 2002)

ØNSKER SEG LETTERE JOBB

Terje Riis-Johansen ønsker at klimamøtet i København overgår alles forventninger, og tror at en ambisiøs klimaavtale vil gjøre jobben hans som olje- og energiminister lettere.

— Realiteten er at vi må ha på plass en global politikk i forhold til klimaendringene. Og dersom man får til det, så skal det ikke stå på Norge.

Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen sier at hans ønske for jula er en klimaavtale i København som blir bedre enn man nå forventer.

— Vi har fordømt dårlig tid. Det er vi enige om!

Han tror den store felles forståelsen for gjennomføring av klimatiltak vil komme, men at vi ikke er der i dag.

— På spørreundersøkelser sier folk sier at de er opptatt av klima, mens når det kommer til hverdagen bryr man seg egentlig mer om man får råd til en eller to sydenturer, sier statsråden.

Han tror at alle som er opptatt av å håndtere klimaproblemet ville fått en enklere jobb med en ambisiøs klimaavtale, og at det ville blitt enklere å få aksept for å gjøre større endringer.

Mest omdiskuterte medlem

Han har i løpet av vinteren hatt det mest omdiskuterte medlemskapet i Naturvernforbundet. Etter at han fortalte Dagens Næringsliv at han lenge hadde vært medlem i Naturvernforbundet, lot ikke kritikken vente på seg. Blant annet sa direktøren i Oljeindustriens Landsforening, Per Terje Vold, til Teknisk Ukeblad at det ville være en katastrofe om Riis-Johansen som

olje- og energiminister fulgte forbundets meninger. Fra Høyres Ivar Kristiansen fikk han beskjed om at han burde melde seg ut og at medlemskapet i høyeste grad var problematisk. Kjetil Solvik-Olsen i Fremskrittspartiet mente at olje- og energiministeren "sendte helt feil signaler når han er medlem i en organisasjon som beklager at oljeindustrien er en lovlig bransje". Uten at Riis-Johansen tok det veldig tungt.

— Kjeft fra Fremskrittspartiet er det rett og slett greit å få. Sånn sett ser jeg ikke noe galt i det, ler han.

Ikke enig i alt

Riis-Johansen har et langt liv som organisasjonsmenneske bak seg. I Naturvernforbundet har han vært medlem så lenge han kan huske.

— Jeg har vært opptatt av forvaltning og vært glad i naturen, sier han.

Riis-Johansen forteller at han spesielt er opptatt av det å ta vare på og bruke naturen.

— Jeg er ikke enig i alt Naturvernforbundet står for, men det er helt greit. Jeg er ikke en gang enig i alt Senterpartiet står for, sier han.

Han forteller at han er medlem i en rekke organisasjoner og at organisasjonsinteressen går helt tilbake til han som tiåring ble medlem av 4H. Siden den gang har han blant annet engasjert seg i lokale

idrettslag og landbruksorganisasjoner.

— Og Senterpartiet og Nei til EU, som er de organisasjonene jeg har brukt mest tid på.

Rekordmange konsesjoner

Som leder i olje- og energidepartementet står Terje Riis-Johansen i dag ansvarlig for at det deles ut flere konsesjoner for leting av olje enn noen gang tidligere. Men han vil ikke være med på at det ikke er forenlig med Senterpartiets politikk om å minke tempoet i oljeutvinningen.

— Jeg er ikke enig i alt Naturvernforbundet står for, men det er helt greit. Jeg er ikke en gang enig i alt Senterpartiet står for, sier olje- og energiminister Terje Riis-Johansen.

— Realiteten er at oljeproduksjonen går ned, og veldig mange av funnene som gjøres nå er små. Forskjellen på for eksempel Ekofisk og Goliat er ekstrem. Det er hevet over enhver tvil at olje og petroleum vil forsyne verden med energi i fortsatt lang tid.

— Men hva slags nivå bør oljeproduksjonen i Norge være på?

— Vi er ikke i nærheten av å være der at man ved å strupe norsk oljeproduksjon løser verdens energiproblemer. Det viktigste vi kan gjøre er å få på plass ny teknologi, som vil gi en renere norsk oljeproduksjon.

Riis-Johansen tror at med det fokuset som er på energi, vil man se endringer. Han tror at man i fremtiden vil kunne se at offshore vindkraft kan produsere energi i stor skala i Norge.

Forsker fornybart

Fornybar energi er ikke bare vindkraft. Riis-Johansen forteller også om et nylig

besøk på Kjeller, hvor han hadde med seg 100 millioner kroner.

— Jeg spurte forskerne på Kjeller om hva jeg fikk tilbake hvis jeg ga dem 100 millioner. Og da sa forskerne at de skulle lage solceller som var konkurranse-dyktige. Greit, sa jeg, de pengene kan du beholde.

Riis-Johansen forteller også at Norge i dag bruker mye penger på fornybar energi gjennom Enova, men er enig i at man kunne brukt mer på vindkraft.

— Jeg skal ikke si at vi ikke skal bruke mer. Storbritannia har fokusert mer på vind, vi har fokusert mer på vann. Vi har lykket ganske bra med å sikre Norge fornybar energi, ved at vannkraften dekker seksti prosent av det norske forbruket.

Vil finne løsninger

Når det gjelder debatten om vern av Lofoten og Vesterålen mener Riis-Johansen det er gode grunner til å holde på standpunktet Senterpartiet har nå, hvor de går mot

oljeboring i disse områdene.

— Det er sikkert at vi skal klare å finne løsninger både før og etter valget.

Riis-Johansen hevder at han aldri har vært ekstremist i noen retning i politikken.

Når det gjelder boring i nordområdene sier han at han vil gjøre erfaringer i de områdene man allerede er.

— Men teknologisk er det klart at man får andre utfordringer jo lenger nord man kommer. Jeg tror det er fornuftig å gå forsiktig frem, og vi skal høste erfaringer mens vi gradvis utvikler ny teknologi.

På spørsmål om han fortsetter som olje- og energiminister dersom man åpner for oljeboring i Lofoten og Vesterålen sier Riis-Johansen at han trives godt i et rød-grønt fellesskap.

— Og jeg er rolig på det at vi kommer til å finne en god løsning for miljøet i Lofoten og Vesterålen.

● Tekst: Martin Ødegaard

● Foto: Tor B. Christensen

Enorm agent-økning

Miljøagentene har nesten sett medlemstallet doble seg etter at de før jul ble tildelt "Reklame for alvor"-kampanjen. Etter at kampanjen, som er gratis for Miljøagentene, kom i radio, fjernsyn, nett og aviser rundt nyttår, har man opplevd nesten 80 prosent økning av antall medlemmer. Det forteller markedsleder Linda Engstad i Miljøagentene.

— Det vi har merket er at kampanjen fungerer best mot de eldste medlemmene, sier Engstad.

Gratis reklame har derimot ikke automatisk gitt mer inntekter, men mer arbeid.

— Det har blitt veldig mye mer å gjøre for

oss, og vi merker at det er mange flere som ønsker å samarbeide, sier Engstad.

Hun forteller at det så langt nesten utelukkende har kommet positive tilbakemeldinger på kampanjen.

Færre flyvende

Lufthavnene opplever en nedgang i antallet flyvende. Flytrafikken i februar var ti prosent lavere enn året før, mens utenlandstrafikken gikk ned med 14,2 prosent. Dette kan føre til kutt i investeringer på landets lufthavner. Konsernsjef i Avinor Sverre Quale uttaler til Adresseavisen at det er alvorlig for inntektene til selskapet.

Kunst truet av klimaendringer

Det er ikke bare arter og polaris som trues av klimaendringene. Også kunst i tropiske strøk kan komme til å lide som en følge av temperaturforandringer, uttaler eksperter fra FN.

— Klimaforandringer er en trussel fordi de kan komme til å øke mengden sopp og insekter i mange regioner, uttalte Jose-Luis Ramirez i FN til nyhetsbyrået Reuters. Han sier at kunstverdenen er laget av materialer som insekter liker.

Mye av verdens kulturarv består av lerret, tre, papir eller skinn, som med mer varme og fuktighet tiltrekker seg jord, mikroorganismer og insekter, og fører til forråtnelse og forvitring, heter det i en uttalelse fra FN University.

— Mange museer, spesielt i tropiske nasjoner, mangler ventilasjonssystemer til å beskytte samlingene av malerier, skulpturer og annen kunst fra sannsynlige forandringer i fuktighet og temperatur, sa Ramirez.

Havørn i Oslofjorden

For første gang siden 1882 er det registrert havørn i Oslofjorden. Fylkesmannen i Oslo og Akershus melder om gjensynet. Et havørnpar har etablert seg ved Håøya i Drøbaksundet, skriver Nettavisen. Fylkesmannen har innført ferdsselsforbud på den østre delen av Håøya, og store deler av Håøya er allerede et naturreservat.

Lang bussrute

Samferdselsminister Liv Signe Navarsete ønsker å samordne busstilbudet langs Vestlandet, slik at det blir sammenhengende kollektivtilbud fra Stavanger til Trondheim langs E39.

Planleggerne har fått en halv million til å utrede tilbudet, med lovnad om en million ekstra til de neste to årene.

— Det er allerede etablert ekspressbussamband på deler av strekninga. Poenget er å samordne slik at det blir et sammenhengende kollektivtilbud på hele strekninga, med gode korrespondanser underveis, sier Navarsete til Bergens Tidende.

Ingen miljømerking eller ø

Vil ikke va

IKEA vil hverken satse på økologisk sertifisering av sine tekstiler. Like satser stort på miljø.

— Jeg blir sint på selskaper som bruker økologisk bomull som pr-triks. Vi kunne også satset på økologisk bomull, men har valgt ikke å gjøre det for ikke å forvirre kundene, sier Guido Verijke, nestleder i tekstilavdelingen ved IKEAs hovedkontor i Sverige.

Satser på "Better Cotton"

Produksjonen av bomull er et stort miljøproblem. Ifølge FN dør cirka 20 000 mennesker hvert år som følge av forgiftning av sprøytemidler i bomullsindustrien. I stedet for å satse på den reneste bomullen, har IKEA satt i gang sitt eget prosjekt basert på Verdensbankens "Better Cotton Initiative". Den som leter etter miljømerker som Svanen eller EU-blomsten må handle andre steder. For IKEA er det selskapets egen merkevare alt skal bygges rundt, og det blir ingen sertifisering av en uavhengig tredjepart.

— Det er en merkevarejungel der ute, og vi vil ikke forvirre kundene ved å ta det inn i våre butikker, sier Verijke.

Han forteller at bruk av økologisk bomull ville gjøre produktene to-tre ganger dyrere.

— Det er en kostnad vi ikke vil legge på

økologisk bomull på IKEA:

ere best i klassen

sk bomull, miljømerking eller
vel hevder gigantselskapet at de

våre kunder, sier Verijke.

Maiken Pollestad Sele fra organisasjonen Oikos kjøper ikke IKEAs argument om at miljømerking er forvirrende for forbrukerne, snarere tvert imot.

— Det er IKEA som forvirrer forbrukerne. Hadde alle selskaper gjort som IKEA, ville det blitt svært vanskelig for folk å finne de miljøvennlige varene. Jo mer miljømerking, jo enklere blir det for kundene, sier Pollestad Sele.

Hun forstår heller ikke hvorfor det skulle forvirre kundene om IKEA også førte varer med økologisk bomull.

Omsatte for 186 milliarder

I løpet av de siste ti årene har den svenske møbelprodusenten opplevd en eventyrlig vekst. Konsernet omsatte for 186 milliarder kroner i 2008. Det er mer enn en tredobling fra 1998. IKEA er en av verdens største forbrukere av bomull. 0,7 prosent av verdens samlede bomullsproduksjon, eller 170 000 tonn årlig, brukes i IKEA-produkter.

Før jul havnet IKEA helt nederst i en undersøkelse av miljø-, arbeids og dyrevelferd i tekstilproduksjonen. Undersøkelsen ble gjennomført av Naturvernforbundet

(Foto: Environmental Justice Foundation / www.ejfoundation.org)

i samarbeid med Oikos og ble publisert som en del av rapporten "Skitne klær". Undersøkelsen ble slått opp i de fleste store norske medier. Også svenske og danske medier skrev om saken.

Til grunn for det dårlige resultatet ligger IKEAs strategiske valg om ikke å satse på økologisk bomull, miljømerking eller sertifisering. Selskapet fikk også karakteren "dårlig" for arbeidet med dyrs velferd i produksjonen. Under krav til arbeidsmiljø og miljø i produksjonen fikk selskapet karakteren "middels".

I forrige måned inviterte IKEA til møte for å informere om sitt miljøarbeid. Selskapet stilte med seks personer, hvorav to fra ledelsen i det svenske hovedkontoret. Naturvernforbundets redaksjon og Oikos fikk en grundig innføring i IKEAs arbeid med "Better Cotton".

Bare "Better Cotton"

IKEA begynte å se på miljøaspektene ved bomullsproduksjonen i 2004.

— Vi ville ha vårt eget prosjekt hvor vi så på dyrking og kultivasjon, vannforbruk og bruk av kjemikalier, sier Verijke.

Prosjektet omfatter nå 18 000 bønder. Til neste år forventer IKEA en tredobling av antall deltakere.

— I dette prosjektet har vi redusert bruken av sprøytemidler med 45 prosent, vannforbruket er 40 prosent lavere og vi

braker 32 prosent mindre kunstgjødsel. Dette har vi oppnådd samtidig som fortjeningen hos bøndene har gått opp med 87 prosent, sier Verijke.

Går alt etter planen, skal all bomullen IKEA bruker komme fra slik produksjon i 2015, men Verijke forteller at det er usikkert om man når målet så tidlig.

— Det er viktig å si at det er mye bra i IKEAs satsning. Jeg synes det er imponerende at de har planer om bare å bruke "Better Cotton" i 2015. Men det skulle også bare mangle. En så enormt stor forbruker av bomull har et samfunnsansvar. Hadde IKEA satset på økologisk bomull i tillegg, kunne de blitt best i klassen. Det ville hatt en enorm ringvirkning i hele bomullsindustrien, og det er synd at IKEA ikke ser det, sier Pollestad Sele.

● Tekst: Tor B. Christensen

Fakta om bomull

- Konvensjonell bomull er et betydelig miljøproblem.
- 25 prosent av alle insektmidler i verden brukes på bomull.
- 11 prosent av alle plantevernmidler brukes på bomull.
- Ifølge FN dør 20 000 mennesker i året av sprøytemiddelforgiftning i bomullsindustrien.
- 80 prosent av barn som vokser opp rundt bomullsplantasjer lider av problemer med sentralnervesystemet.

Kilder: Oikos, FN, Greenpeace

– Ole Brumm-transportplan

Jernbanesatsingen dobles, mens vegsatsingen øker med 80 prosent. Tar man med bompengene som skal brukes, øker likevel veginvesteringene langt mer. Flere gigantprosjekter skal startes de neste ti årene.

— Dette er ”Ja takk, begge deler”-politikk som gir økte utslipp, mener Holger Schlaupitz i Naturvernforbundet.

— Du oppveier ikke det negative ved vegbyggingen ved å bygge en jernbane ved siden av. Selv om jernbaneinvesteringene økes, og dette isolert sett er positivt, øker vegmidlene så mye mer at miljøprofilen planen kunne ha hatt ødelegges, sier Schlaupitz.

Tre ganger mer veg enn jernbane

Jernbaneinvesteringene er på rundt 50 milliarder kroner i planen, mens bevilgningene til veg er på cirka 72 milliarder kroner. I tillegg skal 10 milliarder kroner brukes på rassikring, og 60 milliarder kroner til veg hentes inn gjennom bompenger. Dette gjør at veginvesteringene blir nesten tre ganger høyere enn jernbaneinvesteringene.

— Vi vil nå kreve stopp i alle vegprosjekter som ikke har utarbeidet et klimabudsjett, som viser hvilke utslippskonsekvenser vegbyggingen vil få, sier Schlaupitz.

Ødelegger natur

Flere av de foreslåtte vegutbyggingene vil ødelegge naturverdier i tillegg til å øke utslippene. Schlaupitz fremhever

Fergeforbindelsen mellom Stavanger og Tau legges ned hvis Ryfast blir bygd som planlagt i Nasjonal Transportplan.

blant annet E6 Ringeby-Otta, riksveg 2 Slomarka-Kongsvinger, riksveg 7 Sokna-Ørgenvika og E18 fra Knapstad til Vinterbro som mulige problemstrekninger. I tillegg har det vært miljøstrid om blant annet Ryfast i Rogaland, E39 Høgekjølen-Harangen i Sør-Trøndelag, E39 Eiganes-tunnelen og riksveg 80 Vegpakke Salten samt utbedringer av riksveg 4 på Hadeland og E16 i Valdres.

Teknisk utfordrende tunnel

I tillegg er enkelte av prosjektene som har kommet inn i planen svært teknisk utfordrende. Rogfast på E39 mellom Stavanger

og Haugesund er i en særstilling teknisk sett, og kan komme til å bli verdens lengste og dypeste tunnel for biltrafikk. Etter planen skal den bygges 360 meter under Boknafjordens havoverflate, i to løp, og med et kryss på bunnen med sideveg til Kvitsøy. Foreløpig beregnet pris ligger på 6,5 milliarder kroner, og det er enda ikke gjort uavhengige beregninger på hva prosjektet vil ha å si for utslippene fra trafikken i Rogaland. Rogfast er imidlertid ikke prioritert før i planens andre fase, etter 2014.

● Tekst: Kristian S. Aas

Hogst i unik kystfuruskog

Nylig ble deler av en sjelden kystfuruskog i Ålesund jevnet med jorden. I det samme området er det planlagt 150 boliger. Naturvernforbundet mener hogsten er ulovlig og kjemper nå mot utbygging.

— Dette er rasering, sier biologen Dag Holtan. Han har laget en rapport om naturverdiene i Ålesund kommune. Skogen ligger i Blindheimsfjellet og er vurdert som svært viktig for kommunens arts mangfold. Hele ti rødlistearter lever i området, som har en unik blanding av rik edelløvskog, gammel furuskog og kystfuruskog. Skogen har nasjonale verneverdier. Likevel er det planlagt å gjøre om den om til boligområde med 150 boenheter.

Fant tre haukereir

— Gammel skog er sjelden uansett hvor du er i landet. Det spesielle er at denne

I mars ble det hogd i kystfuruskogen ved Blindheim-Bjørkavollen, nord for Blindheimshallen.

ligger inntil et boligområde. Gjennomføres byggeplanene vil alt bli ødelagt, sier Holtan.

Utbygger har sendt inn et forslag til reguleringsplan som nå kommer til behandling i kommunen. I mars var Holtan med Fylkesmannen, kommunen og utbygger på befaring i skogen. Under befaringen ble det oppdaget tre hønsehaukreir i området. Hønsehauken står oppført som sårbar på rødlisten. De siste to tiårene er bestanden redusert med en fjerdedel. Hogst og utbygging utgjør en stor trussel mot rovfuglen.

Hogst etter befaring

Nå lever hønsehaukene i Blindheimsfjellet farlig. Kort tid

etter befaringen ble noen dekar av skogen hugget. Mange av trærne var storvokste og gamle. Hvem som har foretatt hogsten, er ikke på det rene, men saken blir nå klaget inn til fylkeslandbruksstyret.

— Kommuner som har artsrike naturområder av nasjonal verneverdi bør være stolte av dette og se på det som en viktig ressurs. Slike forholdsvis urørte, rike områder må tas vare på. Denne naturen er ikke bare viktig for innbyggernes muligheter til rekreasjon og trivsel og dermed for deres helse. Naturen og artsrikdommen gir også grunnlag for å utvikle lokalt reiseliv og skape varige, bærekraftige arbeidsplasser, sier Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund.

Særlig rikt planteliv

I kartleggingen av naturtyper i Ålesund står det følgende om Blindheimsfjellet:

”Lokaliteten får verdien ”svært viktig” på grunn av at det er et stort variert og intakt område med både rik kystfuruskog og rik edelløvskog, rødlistearter innenfor flere artsgrupper, dessuten stor variasjon i vegetasjonstyper og eksposisjon. Dette er samtidig den rikeste kystfuruskogen som er dokumentert i Møre og Romsdal når det gjelder karplanter.”

● Tekst: Tor B. Christensen

(Foto: Andreas Storset)

Vi tar imot over 13 000 m³ varer til Oslo og omegn hver dag

...helt uten bileksos

Sjøfrakt er en energieffektiv transportform som gir mindre utslipp enn de fleste andre transportformer. På en vanlig dag håndteres rundt 400 containere i Oslo havn. Dette tilsvarer mer enn 200 trailere på veien. Oslo havn er ikke bare Norges største og viktigste importhavn for forbruksvarer. Vi representerer også en renere vei til hovedstaden.

Oslo Havn. En renere vei til hovedstaden.

Norges mektigste bille

Funn av garveren førte til full stans i planleggingen av en skole og et idrettsanlegg i Arendal. Nå viser seg at det var falsk alarm. Dette er historien om Norges mektigste bille.

Den er ikke mer enn drøye fire centimeter lang. Likevel har den i flere måneder spilt kommunepolitikere og utbyggere i Arendal ut på sidelinjen. Kommunedelplanen er sendt på ny høring. Nye konsekvensutredninger er gjort. Undersøkelser er gjennomført. Alt sammen fordi Per Lauvdal i januar meldte at han hadde funnet tre eksemplarer av billen for atten år siden. Funnet ble gjort på Myra, akkurat der kommunen har planlagt en ny videregående skole og idrettsanlegg. Nå viser imidlertid nye undersøkelser på byggetomten at stedet ikke er noe typisk leveområde for billen.

Ikke habitat for garvere

— Det er gjort en vurdering som konkluderer med at stedet ikke er habitat for garveren, sier Ingunn Løvdal ved Fylkesmannens miljøvernavdeling i Aust-Agder.

Fylkesmannen kommer derfor ikke til å komme med noen innsigelse mot byggeplanene. Det betyr at planleggingen kan gå sin gang. Saken blir trolig endelig vedtatt før sommeren.

— Men hadde det blitt påvist garvere på stedet, ville vi satt foten ned. Vi krever også at det skal gjennomføres en kartlegging for garvere ved andre utbygginger i området, sier Løvdal.

Fylkesmannen fikk melding om funnet av den sjeldne billen i begynnelsen av januar. Etter en befarings på stedet beordret Fylkesmannen full stans i skoleplanen, som har et samlet budsjett på 500 millioner kroner. En halv milliard tilsidesatt av et insekt! Hva er det som gir garveren slik makt?

Kritisk truet

Garveren er en av Norges mest sjeldne biller. Den står som kritisk truet på rødlisten og er bare funnet syv ganger i Norge siden 1945. Seks av observasjonene er gjort i Arendal, den syvende i Risør. Garveren ble sist sett i Arendal i 2003.

— På generelt grunnlag kan jeg si at det

åpenbart er av nasjonal interesse å få tatt vare på et område dersom det påvises at dette er biotop for en så truet art, uttalte seniorrådgiver Svein Båtvik i Direktoratet for naturforvaltning i Agderposten.

Lokalt har saken skapt stor debatt. At en bille skulle kunne stanse hele prosjektet, var vanskelig å godta for enkelte.

— Når jeg leser om den her billa, så begynner jeg å lure, at det er mulig å gjøre så mye styr for ei bille, sist var det sommerfugler. Hva blir det neste, spurte Høyres Einar Halvorsen da kommunedelplanen for Myra-Bråstad var oppe til behandling.

— Man er jo ikke sikker på at den er der en gang, nå blir det nye møter og befaringer. Jeg er oppgitt, men vet at jeg ikke kan gjøre noe med det, sa han, ifølge Arendals Tidende.

Halvorsen fikk støtte av Kristen Bjor-

myr fra Senterpartiet.

— Med hensyn til biologisk mangfold gjelder føre var-prinsippet. Men det er rart å komme med et sånn inntørka eksemplar. Du kan få kjøpt de billene på internett, ja det er jo et godt tips, sa Bjormyr, ifølge samme avis.

Slo alarm

Lauvdal fant billene i 1990 og 1991, men det var først da han nylig leste en artikkel om funn av sjeldne sommerfugler på et utbyggingsområde på Tromøy at han slo alarm.

— Det er nesten flaut at jeg ikke har kommet på det før, men dette er jo svært lenge siden, sa Lauvdal til Agderposten.

Garveren er en såkalt trebukk som holder til i skog, gjerne eldre naturskog med grove trær, mye død ved og god tilgang på lys. Den har gått sterkt tilbake i nyere tid og er kun kjent fra to norske lokaliteter, i Risør og i Arendal sentrum.

— Arten er avhengig av god tilgang på død ved innenfor klimagunstige områder. En videre intensivering av skogbruket langs Sørlandskysten og fortsatt utbygging av områder med gammelskog truer artens eksistens i Norge, skriver SABIMA, Samarbeidsrådet for biologisk mangfold.

● Tekst: Tor B. Christensen

Fakta om garveren

- Latinsk navn: *Prionus coriarius*
- Artsgruppe: Bille
- Leveområde: Skog
- Rødlisten: Kritisk truet
- Påvirkningsfaktorer: Hogst og utbygging
- Størrelse: 4,5 centimeter
- Utseende: Brun/svartbrun glinsende overflate. Bryststykket har gulaktig behåring og tre kraftige spisse tenner på hver side.

Fakta: Artsdatabanken, SABIMA

SKYLL, BRETT, STAPP... ...og hva så?

Hjelper det egentlig å gjenvinne drikkekartonger? Vi fulgte en kartong fra gjenvinningsanlegget i Tønsberg gjennom prosessen. Hva endte den opp som?

Inntil desember i fjor ble norske, innsamlede drikkekartonger sendt til Hurum i Buskerud. Der ble det laget papir av dem, som blant annet ble brukt til å produsere Miljøjournalen. Men inntektene var for lave, og fabrikken ble nedlagt. Historier svirret om at kartongene nå ville bli brent, sendt til Sverige eller dumpet i u-land. Vi bestemte oss for å følge en kartong gjennom den nye prosessen, og finne ut hva den endte opp som. Er det fortsatt miljøvennlig å skylle, brette og stappe, eller duger kartongkubbene bedre på peisen?

Taranrød utenfor Tønsberg:

Store trailerlass dundrer opp den bakke Taranrødveien i åsene ovenfor Sem utenfor Tønsberg. De er fylt med søppel. Eller råstoff, som det er for Bente Trobø Gausdal i Veolia Miljø. Men er avfallet faktisk sortert idet det kommer frem? Det ser jo ut som om søppelbilførerne stapper containere med forskjellig innhold i samme hull.

— Vi hører stadig historien om at det

Bente Trobø Gausdal ved Veolia Miljø's anlegg på Taranrød utenfor Tønsberg inspiserer kartongsorteringsanlegget.

ikke er noen vits i å sortere, fordi alt går i samme høllet. Men vi har biler med flere kammer, slik at avfallet holdes adskilt likevel. Det blir sortert, forsikrer Gausdal.

Kastes med papiret

Drikkekartong blir de fleste steder kastet sammen med papiravfallet. Så også i områdene som leverer til anlegget i Tønsberg, som er hovedanlegget for papir fra Vestfold, Buskerud og Telemark. Innimellom mottar de også papir fra andre deler av Sør-Norge.

— Da blir det en utfordring å få dette sortert ut. Før ble det sortert ut manuelt, mens vi nå har automatisk utsortering, forteller Espen Dahl, som er ansvarlig for håndteringen av drikkekartong ved anlegget på Taranrød.

Spyttes ut av luftdyser

Det automatiske utsorteringsystemet er fascinerende, og svært fancy. Papiret fordeles langs et samleband, og en optisk leser skanner avfallet for å finne ut hvilket materiale det er. Små luftdyser "skytter" deretter kartongene over i en annen

bane enn resten av papiret. Dessverre er disse maskinene overbygd, så det er umulig å få gode bilder, men det ser unektelig råtøft ut. Teknologien er norsk, fra selskapet Titech, som har hovedkontor i Oslo og eies av panteautomat-kongene Tomra. De har nå mer enn 1200 enheter for optisk utsortering av avfall i drift i 22 ulike land.

Pakkes i baller

— Når vi sorterte manuelt hadde vi bare kapasitet til å få sortert ut det som ble levert i kubber, og var brettet og stappet. Nå får vi sortert ut langt mer. Jeg er snill hvis jeg sier at halvparten av kartongene leveres i kubber, forteller Dahl.

Etter at kartongene er separert fra resten av papiret blir de presset til cirka 800 kilo tunge baller, som lagres frem til de kan fylle opp en trailer eller togvogn. Fra Taranrød går alt med bil til Sverige,

mens fra andre steder benyttes ofte tog.

— Da kartongene ble levert til Hurum gikk alle med bil. Utslippene er ikke større nå enn de var før, sier Gunnar Moen i Grønt Punkt. Han er ansvarlig for systemet for drikkekartong, og mener systemet vi har i dag er bra.

— Selvfølgelig var det synd at Hurum ikke klarte å drive lønnsomt, jeg hadde håpet at det gikk bra med dem. De var inne på et riktig spor med å satse mer på gavepapir, men det gikk ikke. Løsningen vi har i dag er likevel god, sier Moen.

Ubegrunnet skepsis

I 1999 fant TV2 norske melkekartonger på svenske fyllinger. At kartongene nå eksporteres nettopp til Sverige har ført til at mange tror at kartingene ikke blir gjenvunnet.

— Leveres kartongene til gjenvinning, redder man ikke papirfibrene bare en gang, men flere. De kan gjenvinnes flere

«Drikkekartong er den beste råvaren vi kan få, på grunn av den gode fiberkvaliteten.

Magnus Johanson, Fiskeby Board, Norrköping, Sverige

ganger, og komme tilbake i markedet som pizzaesker, annen emballasjekartong og eggekartonger, før de eventuelt kan energigjenvinnes til slutt, forklarer Moen.

Blir svensk

I dag går de aller fleste kartongene fra sorteringsanleggene i Norge til den svenske industribyen Norrköping. Byen er kjent for sine gamle tekstilindustribygninger malt med den guloransje fargen som i Sverige bare er kjent som "Norrköpingsgul".

—Her kommer de norske kartongene inn på samlebåndet, forklarer Magnus Johanson ved Fiskeby Board.

Industribyggene nær sentrum er ombygd til kulturhus, konferansesenter, museer og restauranter, og byen har fått et mar-

forteller at de har fått finansiering fra eierne til et nytt forbrenningsanlegg og dampkjel, som er under utbygging.

— Vi har en fabrikk som behøver varmetilførsel 343 dager i året. Det gjør at vi utnytter varmeenergien mer effektivt enn boliger. I dag bruker vi oljefyring til denne oppvarmingen, det kan vi omtrent slutte med når det nye anlegget står klart, forklarer Johanson.

Emballasjekartong

Fabrikken produserer 156 000 tonn emballasjekartong hvert år. Melkekartongen fra Tønsberg, og de andre drikkekartongene fra Norge, brukes i midtsjiktet i denne kartongen.

— Emballasjekartong er et laminat av fire ulike papirmasser, og returkartongen brukes i det midterste, tykke, grove laget. Det er dette laget som regulerer tykkelsen

De norske kartongene får nytt liv i en vakker by, Sveriges 10. største. Bygningen til venstre er «norrköpingsgul».

kert oppsving de siste årene. Et lite stykke utenfor sentrum ligger Fiskeby Bruk, der fabrikken Fiskeby Board holder til. Her, i et hjørne av den enorme, utendørs lagringsplassen, finner vi igjen kartongene fra Tønsberg.

Bra råvare

— Drikkekartong er en svært bra råvare for oss. Jeg vet hvor mye ressurser som går med på å produsere drikkekartong, og det ville ha vært et stort sløseri å ikke materi-
algjenvinne kartongene. Det er et alt for bra materiale til å gå til brenning. Drikkekartong er den beste råvaren vi kan få, på grunn av den gode fiberkvaliteten, sier Magnus Johanson ved Fiskeby Board. Han er ingeniør på fabrikkens utviklingsavdeling, og viser oss rundt på den store fabrikk slik at vi kan se hvordan kartongene blir ny kartong.

Bryggerieid

Fabrikken ble startet i 1637, og ble ombygd på 1950-tallet. Den er nå eid av det amerikanske Coors Family Trust, en stiftelse som forvalter formuen til familien Coors som er bygd opp på bryggeridrift. Stiftelsen eier fortsatt kjempebryggeriet MillerCoors, i tillegg til mange andre bedrifter i ulike sektorer. Johanson

Det er dimensjoner over kartongrullene som produseres ved Fiskeby Board. Inne i denne kartongen finner vi igjen papirmassen fra drikkekartongene.

på kartongen, forklarer Johanson.

Fabrikken har utslippskrav for svovel-dioksid, nitrogen, fosfor, partikler og flere andre stoffer, og er med i kvotesystemet for CO₂. De har også blitt pålagt en produksjonsgrense av den svenske Miljödömsstolen, og får ikke produsere mer enn 170 000 tonn kartong per år.

Blir kanskje Grandiosa

— Vi har kanskje bransjens hardeste krav, men ligger likevel langt under de grenseverdiene som er satt til oss når det gjelder

utslipp, sier Johanson.

Kartongen brukes først og fremst til innpakning av mat. Cornflakes-esken, pizzaboksen eller fiskepinneemballasjen din kan altså være laget av den drikkekartongen du skylte, brettet og stappet for noen uker siden. Fiskeby selger nemlig kartong til mange norske emballasjeprodusenter, og på selskapets skrytevegg finner vi både laks, Pizza Grandiosa og brunost.

15 år med sortering

Kartongene har nå blitt sendt til Fiskeby

i Norrköping siden januar. Innsamlingen av drikkekartonger startet i 1994, og frem til jul har kartongene blitt levert som råvare til Hurum Papirfabrikk. I fjor ble driften på Hurum stanset etter at eierselskapet CG Holding skjønte at det ikke var mulig å få lønnsomhet i driften. Hurum Papirfabrikks nettsider annonserer nå bare "Paper machines for sale". Etter nedleggelsen sto mer enn 1000 tonn kartong igjen ved fabrikken.

— Nå har vi kjørt 800 tonn av disse til Sverige, og det ser ut til at det kan bli tomt på Hurum i løper av kort tid, sier Gunnar Moen i Grønt Punkt.

Han er overbevist om at det hjelper å gjenvinne drikkekartongene, og at de definitivt ikke gjør seg best på peisen.

— Dette er papir som allerede er produsert, og som er lett å gjenvinne. Dessuten gjør ikke plastbelegget på drikkekartonger seg på peisen. Kartonger egner seg best til gjenvinning, sier Moen.

Plastlaget på drikkekartongene vaskes av, og lagres i påvente av forbrenning.

● Tekst og foto: Kristian S. Aas

Fremmede arter:

TREINVASJON BE

Utenlandske treslag invaderer Norge, og der trærne rykker frem er det knapt plass til andre arter. Likevel fortsetter staten å betale for utplanting av trærne.

— De fremmede trærne er tidsinnstilte bomber, som om noen tiår vil slå ut med voldsom kraft. Vi ser allerede store reduksjoner i arts mangfoldet der trærne vokser opp, sier Arnodd Håpnes, fagleder i Norges Naturvernforbund.

800 000 dekar fremmed skog

Helt siden 1800-tallet har bønder og myndigheter forsøkt å plante til det gamle kulturlandskapet, enger og lyngheier, samt å bytte ut naturlig skog med fremmede treslag. Med god drahjelp av statlig og kommunal pengestøtte er det prøvd ut en lang rekke utenlandske tresorter. Det har gitt oss fremmed skog på 800 000 dekar, hovedsakelig på Vestlandet og i Nord-Norge.

Godt over halvparten er sitkagran, et hurtigvoksende og hardført bartre fra Nord-Amerika. Det er verdens tredje høyeste tre og kan hos oss bli over 40 meter høyt. Vrifuru og buskfuru er også mye brukt til planting. Samlet dekker de fremmede treslagene nå én prosent av norske

produktive skoger. Men treslagene holder seg ikke bare på plantasjene. Sitkagrana har vist spesielt stor evne til å spre seg. Tall fra Skog og landskap viser en spredning av cirka 300 000 frø per dekar utenfor plantefeltene.

— Sprer seg som kaniner

Biolog og daglig leder Rune Aanderaa i SABIMA sammenligner spredningen med kaninenes inntog i Australia.

— Om et par generasjoner vil disse fremmede treslagene ha endret norsk natur. Hele vestlandskysten er pepret med dem. Sitkagran er skyggetålende og kan etablere seg i all norsk skog. Med inntil 300 000 planter per dekar er dette som et moseteppes på vei mot himmelen som skygger ut alle norske trær og planter. Vi har like lite kontroll på dette som de hadde i Australia, noen måneder etter at de slapp ut de første kaninene, sier Aanderaa.

Det er liten faglig uenighet om at fremmede treslag kan ha en betydelig effekt

(Foto: Norges Naturvernforbund)

Arnodd Håpnes, Norges Naturvernforbund..

på naturlige økosystemer. Likevel står de ikke på svartelisten over arter som utgjør en risiko for norsk natur. Trærne er også i en særstilling fordi myndighetene fortsatt betaler skogbrukere for å plante dem. Den forrige regjeringen fjernet dette tilskuddet, noe som førte til et fall i antall utplantinger. Men i 2006 gjeninnførte de rødgrønne ordningen. I år økes bevilningene ytterligere. Det skjer samtidig som Norge har undertegnet konvensjonen for å hindre spredning av arter som kan utgjøre en trussel mot arts mangfoldet.

— Russisk rulett

— At departementet og skogbruket fortsatt fører denne politikken er direkte uansvarlig. De spiller russisk rulett med naturen vår. Landbruksdepartementet må snu 180 grader og heller legge strategier for hvordan man skal få bort de fremmede treslagene, sier Håpnes.

Biologen Geir Gaarder mener at det går mot et økosystemskifte i norske skoger.

— Det som bekymrer meg er at skogbruksmyndighetene ikke ser ut til å ta denne trusselen alvorlig. Det er mange observasjoner som viser at sitkagrana

(Foto: MPR/Wikimedia Commons)

Sitkagranskog.

TALT AV STATEN

sprer seg raskt. Den skaper tette og mørke skoger, og på sikt er det grunn til å frykte en kraftig utarming av det naturlige mangfoldet i områder den trives godt, sier Gaarder.

— Kan gi økt mangfold

Forskeren Bernt-Håvard Øyen fra Skog og landskap sitter i treslagsgruppen som Artsdatabanken har oppnevnt. Han deler ikke denne bekymringen.

— Basert på de undersøkelsene vi har, mener treslagsgruppen at sitkagrana kan ha negative effekter på arts mangfoldet lokalt. Men sitkagrana kan også føre til økt mangfold ved at den gir økt kantareal, der enkeltarter og visse artsgrupper profiterer på miljøet den skaper, sier Øyen.

Han påpeker at bruk av fremmede treslag er utbredt i våre naboland og i andre deler av verden. Risikoen ved bruk av de fremmede trærne må vurderes og balanse- res ut fra en rekke forhold, mener han.

— Vi har virkemidler til å overvåke og styre fremtidig utbredelse på en god måte, sier Øyen.

Omdiskutert rapport

Skog og landskap ga nylig ut en rapport med en vurdering av den økologiske risikoen ved bruk av fremmede bartrær i Norge. Den viser stor faglig uenighet blant forskerne som deltok. Flere av de fremmede trærne ble vurdert til å utgjøre både en høy og en lav risiko. Men noen samlet konklusjon har rapporten ikke. I stedet ender den opp i en diskusjon om kriteriesettet som har blitt benyttet og forslag til

På Giske på Sunnmøre ser vi sitkagran som er i ferd med å spre seg inn i et våtmarksområde vernet etter den internasjonale Ramsar-konvensjonen. Grana sprer seg raskt i områdene der den er satt ut, og det gis statlig støtte både for utplanting og fjerning av sitkagran.

forbedringer av dette.

— Det eksisterende kriteriesettet er for uklart og upresist. Det gir for stort rom for skjønn. Det gjør det vanskelig å sikre en høy vitenskapelig standard i en risikovurdering av de fremmede treslagene, sier Øyen.

— Skog og landskap vil si at dette er uavhengig forskning. Vi mener at dette lukter svidd, sier Rune Aanderaa.

— Skog og landskap hadde ingen problemer med å risikovurdere planter og blomster ut fra kriteriene i svartelista. Men da det kom til treslag med stor økonomisk interesse, kan de plutselig ikke brukes. Her er det næringspolitikk som ligger til grunn, sier Aanderaa.

Må fjerne sitka

Mens landbruksdepartementet betaler for utplanting av fremmede trær, koster det miljømyndighetene stadig mer å fjerne dem. Mange steder har de spredd seg inn i naturreservater, hvor trærne blir en trus-

sel mot de truede artene reservatet var opprettet for. En tredel av alle norske verneområder har nå problemer med fremmede arter. Mange steder må man iverksette tiltak for å fjerne skadegjørerne.

I Fitjar i Sunnhordland arbeider et lokalt interesselag med en plan for å fjerne sitkagran fra Fitjarøyene. Før jul i fjor fikk de et tilskudd på 20 000 kroner til dette arbeidet.

Folket på Fitjar er ikke alene om å bekjempe fremmede treslag. I 2004 betalte Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 90 000 kroner for fjerning av sitkagran i Røstøya naturreservat. I Kalkheia landskapsvernområde utenfor Kristiansand ble det i 2005 gitt 10 000 kroner til fjerning av sitkagran. I Grandefjæra naturreservat har Statens naturoppsyn arbeidet med å fjerne buskfuru denne vinteren. Dette viser at det brukes statlige midler både til utplanting og fjerning av sitkagran.

● Tekst: Tor B. Christensen

Fremmede arter:

GIGANTISK TRUSSEL mot norsk natur

De fortrenger norske arter og koster oss milliarder av kroner hvert år. Norsk natur er varig skadet av fremmede arter, men myndighetene har ennå ikke tatt trusselen alvorlig. Svært skadelige planter selges fortsatt fritt i norske hagesentre.

— Utsiktene er dystre. Det er bare å se hva som skjer nedover i Europa. Der kjemper de mot en hærske av skadegjørere. Det finnes et vell av virus, insekter og sopp som står parat til å komme inn i Norge. Fremmede arter er en gigantisk trussel mot norsk natur, sier Øystein Størkersen, seniorrådgiver i Direktoratet for naturforvaltning.

Globalisering av arter

Tusenvis av arter er på global vandring. Pattedyr, planter, insekter og fisker inntar nye hav og kontinenter raskere enn conquistadorene på 1500-tallet. Norge er intet unntak. Alle kjenner til lakselusas her-

(Foto: USD)

— Vi må ha en nasjonal dugnad mot fremmede arter, sier Øystein Størkersen i Direktoratet for naturforvaltning.

jinger i norske lakseelver, brunsneglenes erobringer av hager og avlinger og kongekrabbenes felttog nedover norskekysten. Ifølge Artsdatabanken er 2485 fremmede arter påvist i Norge. De fleste har vi hentet selv til hager og åkere, med viten og vilje. Og spredningen skjer fortsatt fullt lovlig gjennom hagesentre og i landbruket.

Mange av de fremmede artene kommer til Norge som blindpassasjerer i varetransporter. Kontrollen av slike transporter er alt annet enn betryggende.

— Flyter fritt inn i Norge

— Det må utvikles nye kontrollsystemer og rutiner ved grensestasjoner og i havner. Dessuten må regelverket strammes inn, slik at man ikke fritt kan selge og plante skadelige fremmede planter. I dag flyter de fremmede artene fritt inn i Norge, fastslår Størkersen.

Direktoratet for naturforvaltning har fått mer penger til kampen mot de fremmede artene, men innsatsen står foreløpig ikke i stil til trusselen de representerer. Innen utgangen av 2008 skulle ti spesielt berørte departementer ha utviklet planer for hvordan skadegjørerne skal møtes. Så langt er det bare Forsvarsdepartementet og Samferdselsdepartementet som har gjort hjemmeleksen.

Skilpadder og vaskebjørner kan komme

Skilpadder og vaskebjørner har spredd seg i våre naboland og kan slå seg ned i Norge. Vi har plukket ut noen fremmede arter som står på dørterskelen til landet. De vil gjøre seg bemerket når de kommer.

Vaskebjørn

Pattedyr fra Amerika. Etablert i Tyskland og Danmark. Sprer seg raskt der den får fotfeste. Vaskebjørner tar seg ofte inn i hus, hvor den tar opphold i skorsteiner og på loft. Kan være bærer av rabies og andre sykdommer. Vil kunne etablere seg i Norge.

Rød-øret terrapin

Skilpadde fra Amerika. Finnes i Sverige, Finland og Danmark. Beiter på planter, amfibier, små pattedyr, reptiler og fugler. Skilpaddene kan spre sykdommer til andre arter og mennesker, blant dem salmonella.

Svartmunnet kutling

Fisk fra Svartehavet. Finnes i Østersjøen, hvor den nå sprer seg raskt fra Polen, der det er en svært livskraftig bestand. Utkonkurrerer stedegne arter og utgjør en betydelig trussel for fiskenæringen.

Kastanjemal

Sommerfugl med ukjent opprinnelse. Finnes i Danmark og ble oppdaget i Sverige i 2005. Finnes nå på den svenske vestkysten. Skader træs reproduksjon. På fremmarsj i Europa.

(Foto: Clark Wheeler/istockphoto.com)

Les om flere fremmede arter fra EUs ver stingliste som kan være på vei mot Norge: www.miljojournalen.no eller www.naturvern.no.

Kilder: EUs fremmedartsprosjekt DAISIE, Artsdatabanken, Naturvårdsverket

● **Tekst:** Tor B. Christensen

39 verstinger i Norge

Av Europas hundre mest skadelige fremmede arter finnes 39 i Norge. Dette er frontsoldatene i hæren av fremmede arter som inntar norske områder.

— De færreste departementer har skjønt oppgaven. Det er et skrikende behov for veiledning og kunnskap. Rom ble ikke bygget på én dag, men vi hadde gjerne sett et større engasjement i denne saken. Denne utfordringen er så stor at vi må ha en nasjonal dugnad, sier Størkersen.

Høy pris

I stedet for en nasjonal strategi for bekjempelse av fremmede arter, har man bare fått en sped begynnelse. Den manglende innsatsen kan koste natur og samfunn dyrt.

— De fremmede artene koster oss allerede mange milliarder hvert år. Landbruket er mest utsatt. Der brukes det betydelige midler til bekjempelse av sopp og ugress, sier Størkersen.

Men de fremmede artene er først og fremst en trussel mot artsmangfoldet. I samme takt som de fremmede artene inntar fjorder og skoger blir livet vanskeligere for de norske artene. En tredel av alle norske verneområder har nå problemer med fremmede arter. Mange steder må man iverksette tiltak for å fjerne skadegjørerne.

Ny svarteliste i 2011

I 2006 ga Artsdatabanken ut sin svarteliste over fremmede arter i Norge. 215 arter ble vurdert, og av dem ble 92 plassert i kategorien "høy risiko". Det er bare toppen av isfjellet. Nå er arbeidet med en ny svarteliste startet. Den skal være klar i 2011 og vil omfatte et langt større antall arter.

— Vi håper vi får risikovurdert et par tusen arter, sier Lisbeth Gederaas i Artsdatabanken.

Hun mener Norge er langt fremme i arbeidet med fremmede arter.

— Vi utvikler nå en ny metode for risikovurdering av de fremmede artene. Her gjør Norge nybrottsarbeid, som helt sikkert vil bli lagt merke til internasjonalt. At vi får økt kunnskap om de fremmede artene og hvordan artene oppfører seg er viktig for en rekke brukergrupper, sier Gederaas.

EUs fremmedartsprosjekt DAISIE har registrert 10 822 fremmede arter i Europa. Ikke alle utgjør en trussel. Noen er derimot ikke greie å ha med å gjøre. DAISIE har laget en oversikt over de 100 fremmede artene som gjør størst skade på natur, samfunn og folks helse. Vi har gått gjennom listen og funnet at hele 39 av EU-verstingene befinner seg i Norge. Her er et lite knippe verstinger. Resten av listen finner du på www.miljojournalen.no og www.naturvern.no.

Rynkerose

(Foto: Timothy Babasade/istockphoto.com)

Plante fra Asia. Fortrenger norske arter, særlig på strender og strandnære områder. Mye brukt langs veianlegg, i hager og parker. Finnes langs kysten nord til Tromsø. Vanskelig å utrydde. Norsk svarteliste: Høy risiko.

Harlekinmarihøne

(Foto: Michael Pettigrew/istockphoto.com)

Insekt fra Asia. Konkurrer med og fortrenger norske marihøner. Kan gjøre stor skade på fruktavlinger og trekker inn i hus i stort antall om vinteren. Norsk svarteliste: Ikke vurdert.

Bomullsmellus

Insekt, trolig fra India. Rammer avlinger på friland og i drivhus, hvor den forårsaker tap på 20 til 100 prosent. Sterk spredning de siste 15 årene. Norsk svarteliste: Høy risiko.

Mink

Pattedyr fra Nord-Amerika. Finnes i dag over hele Norge. Gjør stor skade i hønsehus og på kolonihekkende sjøfugler. Reduserer ørretbestanden i elver og bekker. Norsk svarteliste: Høy risiko.

Gyro - lakseparasitt

Flatorm fra Europa. I vassdrag der den forekommer fører den til cirka 85 prosent reduksjon, både i tetthet av laksunger og fangst av laks. Gyro er en økologisk og økonomisk svært skadelig organisme som hittil er registrert i 45 norske lakseelver. Norsk svarteliste: Høy risiko

Kongekrabbe, russerkrabbe

Krepsdyr fra Stillehavet. Kan ha betydelig negativ effekt på økosystemet, særlig for haneskjell, lodde(rogne) og rognkjeks(rogne). Kan være bærer av iglen *Johannsonia arctica*, som har en blodparasitt som blant annet kan infisere torsk. Norsk svarteliste: Høy risiko

Kjempebjørnekjeks

(Foto: Pärkerfrade/Wikimedia Commons)

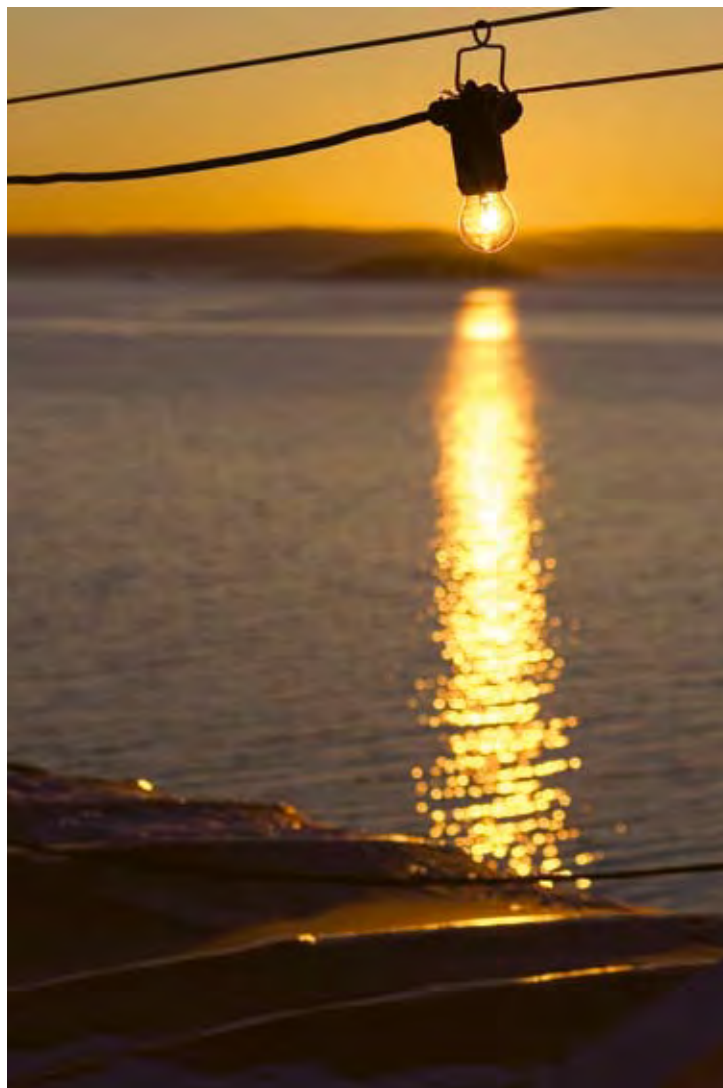
Plante fra Europa og Kaukasus. Vanlig i deler av Østlandet og finnes spredt i kyst- og fjordstrøk til Trondheimsfjorden. Kan danne store bestander som presser ut alle andre arter på voksestedet. Meget vanskelig å utrydde. Produserer et stoff som kan gi brannskader på menneskers hud. Norsk svarteliste: Høy risiko

Kilder: EUs fremmedartsprosjekt DAISIE, Artsdatabanken, Naturvårdsverket

VINNER: *Gunnar Vassbotten fra Vevring i Sunnfjord tok dette bildet fra der han bor. Dette er virkelig magisk lys, dramatisk natur og utrolige farger. Gratulerer!*

Temaet «magisk lys» appellerte tydeligvis. Natur & miljø/Miljøjournalen hadde innsendingsrekord på denne fotokonkurransen, og mottok mange svært gode bilder. Derfor ble det de som skilte seg litt ut som blir premiert. Vi håper den store interessen fortsetter i neste nummer, og ønsker alle som ikke nådde opp denne gang lykke til!

PREMIERT: Paul Hardy fra Blaker har også fanget et stemningsfullt lys, men vi falt mest for humoren i bildet. Kreativt!

PREMIERT: Tore Østern fra Spikkestad «så lyset» i skogen på Hurumlandet. Flott bilde!

Bli med i fotokonkurransen! Neste tema: Vårstemning

Alle premierte får en termos fra Norges Naturvernforbund. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Størrelsen på den samlede e-posten kan ikke overstige 10 Mb. Gjør den det, må forsendelsen deles opp.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 27. mai 2009.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- Naturvernforbundet forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2010.

VÅREN KOMMER!

Sjekk vår nettbutikk for flere produkter og nyheter: www.naturvern.no/butikk

Fuglesang CD

Naturvernforbundets egen dobbel-CD med lydopptak av hele 197 nordiske fuglearter.

236,-

BESTSELGER

SELMER "THE MOVIE"

Fantastisk ny DVD fra Naturvernforbundet. Selen Selmer tar barna med på tur og viser dem på en morsom måte om artene i kysthavet, og dets økosystem. Fugl, fisk, blomster og trær. 18min. Blanding av film og animasjon. Målgruppe 3-12 år og hele familien. DVD har mye ekstramateriale.

MÅ HA! 130,-

- Endelig noen som har skjønnet hvordan lage naturfilm som fenger barn.

Naturfaglærer Lillesand

POPULÆR NYHET:

Fuglekasse

Flatpakket byggesett. Velg for meis eller stær. Naturvernforbundets logo.

150,-

FOR DE MELLOMSTORE

Utforsk naturen

Barnas felthåndbøker. Velg mellom 3 ulike titler: Utforsk naturen, fugler eller småkryp. Inneholder enkle aktivitetsforslag og tips om spennende ting du kan utforske. 72 sider.

119,-

Termos

Lifeventure Termos med gravert Naturvernforbund-logo. 0,5 ltr.

295,-

LEVERES MED DRIKKEFLASKE

Sitteunderlag

Røros sitteunderlag i tykk ull. Eget design for Norges Naturvernforbund. Størrelse 45 x 45 cm.

144,-

Små dyr er også store...

Plakaten I Naturen

Plansje-klassikeren! Et eget ark følger med som viser navn og plassering på alle artene planter og dyr på plansjen. Størrelse: 100 x 45.

167 ARTER
160,-

NYHET!

DYREPLAKATER: Norskekysten, Ferskvannfisk, Skjell, Hvaler, Vilt

Fine for å bli kjent med artene du treffer i nærmiljøet, og noen du kan drømme om. Størrelse 70 x 100.

129,-/stk

BLANT DE BESTE I TEST

Fugleplakater

Lær å kjenne alle vanlige norske fugler med disse klassikerne fra Naturvernforbundet.

58,-/stk

BESTILL NÅ!

KUN FRA NATURVERNFORBUNDET:

Laminerte feltplansjer

Flotte 2-sidige laminerte plansjer med fugl, sjøfugl, fisk eller trær. Passer i sekken eller som bordbrikker.

40,-/stk

Hoftesekk

Bergans hoftesekk med Naturvernforbundets logo.

240,-

SITT I DET GRØNNE

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Ikke-medlemmer betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Bestilling i nettbutikken med kort: 48 kroner. **ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!**

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA ☐ NEI ☐		E-POST (valgfritt)	
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, salgsavdelingen, co/ Schulze, Solveien 4, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen en uke, med faktura i pakken.

Vil du sende oss e-postadressen din?

Naturvernforbundet blir svært takknemlige hvis dere medlemmer vil sende oss e-postadressen deres. Det vil da bli lettere å kommunisere med dere, vi sparer portoutgifter og miljøet spares for unødvendig papirforbruk.

Send e-postadressen til **medlem@naturvern.no**

Klimaforhandlinger – København

I desember 2009 vil hele verdens øyne være rettet mot København, når politiske ledere fra over 190 land samles for å bli enige om en ny internasjonal klimaavtale. Norges Naturvernforbund følger de vanskelige forhandlingene fram mot København-toppmøtet hver eneste dag. På våre nettsider finner du en innføring i de sentrale temaene i forhandlingene, bakgrunnsinformasjon og jevnlig oppdateringer. Besøk www.naturvern.no/klimaforhandlinger

Hvordan utløse det betydelige potensialet for energieffektivisering?

MELD DEG PÅ

LAVENERGIKONFERANSEN

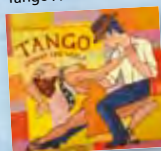
www.lavenergikonferansen.no

Trondheim 14. – 15. mai 2009, Radisson SAS Royal Garden Hotel

Ta våren på forskudd uten å svi av klimagasser: Kos deg hjemme med musikalske sydenreiser fra Putumayo World Music.

Inspirerende samle-CDer med musikk fra ulike verdensdeler. Nå i Naturvernforbundets nettbutikk www.naturvern.no/butikk. Prøvehør hver CD på www.putumayo.com.

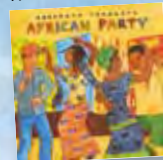
Tango Around the World

Women of the World

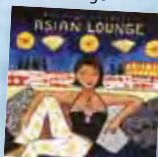

African Party

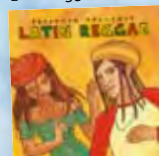

120,-
pr. stk.

Asian Lounge

Latin Reggae

Americana

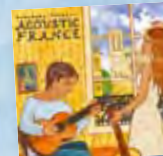

Café Cubano

En andel av Putumayos inntekter går til miljø- og utviklingsprosjekt knyttet til CDens geografiske område. Hele Norges Naturvernforbunds inntekter av salget går til å ivareta den norske naturarven.

Acoustic France

PUTUMAYO
World Music
Guaranteed to make you feel good!

Tips oss om naturguider

Driver dere med naturguiding, eller kjenner dere noen som guider fugleturer, blomsterturer eller turer til spesielle naturområder?

En viktig del av Naturvernforbundets naturmangfoldkampanje er å tilby turer i nærmiljøet for å se hva som faktisk finnes av lokalt naturmangfold. For å kunne gjøre dette er vi avhengige av et bredt nettverk av folk som kjenner sitt nære naturmiljø, og som kan ta med seg andre på tur - dvs. det vi kan kalle naturguider. Vi er på jakt etter mennesker som kan fortelle om all slags natur. Det vil si naturen i sjøen og på land, fra strandkanten til fjellet, i grøfttekanten og inne i skogen. Vi trenger guider for forskjellige målgrupper fra førskolebarn, skolebarn, familier til turister, politikere og kommuneadministrasjon. Formålet er at folk skal bli glad i natur og forstå hvor viktig det er å bevare naturmangfoldet. Vi er interessert i folk som kan guide alt fra en til to ganger i året og mer.

Feltbiolog Dag Holtan (til høyre) er naturguide og her forteller han om verdifull kystskog i Ålesund til Gudmund Hoel, fagleder plan i Ålesund kommune, og Øystein Solevåg, Naturvernforbundet Møre og Romsdal.

Regjeringen lanserte Den naturlige skolesekken i Oslo med elever fra Lutvann skole i oktober i fjor.

Skoleelevene i Kragerø har tyvstartet med sin egen naturlige skolesekk. De skaffer seg kunnskap om hvordan det står til med livet i havet.

Den naturlige skolesekken

Etter initiativ fra Naturvernforbundet ble det på årets statsbudsjett satt av seks millioner til Den naturlige skolesekken (etter modell fra den kulturelle skolesekken). Vi vet at det finnes mange skoleinteresserte blant våre medlemmer, enten dere er lærere, elever, foreldre eller besteforeldre. "Skolesekken" er et pilotprosjekt i 2009 knyttet til tre fylker og elleve skoler.

Det er viktig at dette pilotprosjektet blir bra, slik at det blir utvidet og videreført i kommende år. Undervisningen knytter seg til de fire skolefagene mat, helse, samfunnsfag

og naturfag.

Naturvernforbundet etterlyser nå naturguider og gode undervisningsopplegg som kan hjelpe til og inspirere skoleverket. Vi har søkt om midler til å gjennomføre kurs for naturguider. Hvis finansieringen faller på plass vil det bli arrangert naturguidekurs i regi av Naturvernforbundet.

Ta kontakt med Elin Tyse i Naturvernforbundets sekretariat på et@naturvern.no. Tlf. 911 81 263 / 23 10 96 10. Du kan lese mer om Den naturlige skolesekken på www.natursekken.no.

NATURMANGFOLDKAMPANJEN

- Norge har forpliktet seg til det internasjonale målet om å stoppe det menneskeskapte tapet av naturmangfold innen utgangen av 2010.
- Regjeringen kan ikke nå dette målet uten en nasjonal dugnad. Naturvernforbundet vil derfor ha med deg på denne dugnaden.
- Naturvernforbundets naturmangfoldkampanje og norges-turné har som mål å spre informasjon, naturglede og engasjement. Les mer om naturmangfoldkampanjen på www.naturvern.no/naturmangfold

Stoppet kataloger med

Hadde det ikke vært for en sløv vaktmester, kunne telefonkatalogen fremdeles havnet på døra di.

Sverre Stakkestad irriterte seg over katalogene som hadde ligget i oppgangen fra november 2006 til februar 2007, og ringte avisa. To år og 11 dager etter kom Samferdselsdepartementet med beskjeden om at leveringssystemet speilvendes. Det vil si at du nå ikke får telefonkatalogen på døra, med mindre du bestiller den.

— Det begynte altså med at det lå 22 Ditt Distrikt i oppgangen der jeg jobbet. Da de hadde ligget der fra november til februar, ringte jeg avisa. De kom og tok et bilde, og lagde sak om det, forteller Stakkestad.

Dagen etter var det et nytt oppslag om saken, denne gang i Aftenposten. Stakkestad sendte en henvendelse til Samferdselsdepartementet hvor han krevde en speilvending av prinsippet med at alle skulle få telefonkatalogen.

50 mail

Like før avisoppslaget hadde Naturvernforbundet i Hordaland bestilt en undersøkelse fra Norsk Respons, som viste at 45 prosent ville bestille telefonkatalogen dersom de hadde muligheten til å velge å få den. Et år senere var det bare en av fire som ønsket telefonkatalogen tilsendt på papir.

Etter det første oppslaget sendte Stakkestad ut 50 mailer til folk han kjente, hvor han ba dem om å avbestille telefonkatalogen. Disse spredde budskapet videre.

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

Foto: Alexander Hovland/Naturvernforbundet i Hordaland

Byråd Lisbeth Iversen (Krf) i Bergen har truet med å bøtelegge Eniro for forsøpling. Her er hun sammen med kampanjeleder Sverre Stakkestad.

— Hadde jeg visst hvordan denne mailen ville spre seg, og hvor mange som ville motta den, hadde jeg hvert fall ikke satt navnet mitt og kontaktadressen min nederst, uttaler Stakkestad i dag.

For i løpet av de neste ukene hadde den blitt en av de raskest voksende spammailene det året. Etter to uker hadde 100 000 reservert seg mot telefonkatalogen, mens tallet før aksjonen startet var 2000.

Det var ti ganger så mange som det opprinnelige målet på 10 000 som var satt bare ei uke tidligere.

ligere.

Stakkestad tror at hovedgrunnen til at akkurat telefonkatalogene har engasjert så mange er at alle har et forhold til saken.

— Telefonkatalogen kommer til alle, og alle har derfor et forhold til den. I tillegg er det nesten ingen som er uenige i speilvendingen. Det er noen som har ringt til meg og sagt at de bruker katalogen, og lurte på hvorfor jeg vil stoppe den. Men da har jeg forklart at ingen skal fratas katalogen, vi vil bare at den skal distribueres til de som ønsker det, og det har de vært enige i, sier Stakkestad.

En sak for alle

Selv om kampen mot de hvite sidene er vunnet, fortsetter kampen mot Ditt Distrikt og Gule Sider.

— Vi har nå klaget Eniro inn for Forbru-

sammen med Naturvernforbundets

kerombudet for brudd på markedsføringsloven, fordi vi mener at Gule Sider og Ditt Distrikt/Din Bydel er å regne som uadressert reklame, sier Stakkestad.

Han håper at Eniro kan ta til fornuften og innført en «ja-takk»-ordning for katalogene.

— Erfaring viser dessverre at det ikke er så enkelt. Derfor håper vi at Forbrukerombudet ser hvor viktig det er med en ny ordning av hensyn til miljøet, sier Stakkestad.

Han medgir at telefonkatalogen ikke er den viktigste miljøsak i verden, men han mener det er en viktig symbolsak.

— Og den enorme responsen vi har fått, viser at det er en sak som virkelig engasjerer folk.

● Tekst: Martin Ødegaard

(Foto: Martin Ødegaard)

Katalogene som ble samlet inn i Bergen ble satt utenfor Eniros hovedkvarter på Skullerud i Oslo.

Kontinuerlig katalog-krangel

Slaget om de hvite sidene er vunnet, men fremdeles krangler miljøvernere og Eniro om Ditt Distrikt og Gule Sider.

Den 27. februar nådde åtte paller med innsamlede telefonkataloger fra Bergen sitt mål. Katalogene var samlet inn av Naturvernforbundet i Hordaland, og skulle dumpes utenfor Eniros hovedkontorer på Skullerud i Oslo i protest mot reservasjonsordningen.

— Vi har ikke sagt fra til Eniro at vi kommer, men vi regner med at de leser aviser og har fått det med seg, sa kampanjeleder Sverre Stakkestad om leveringen.

Og da katalogene ble lastet av var Bård Hammervold, kommunikasjonsdirektør i Eniro, på plass.

— De gamle telefonkatalogene lar vi gå til gjenvinning, mens 2008-katalogene går på lager og tilbake igjen i distribusjonen, forklarer han.

Han sier at Eniro gjerne ønsker å være med å ta debatten om telefonkatalogen, men de føler at den så langt har vært litt ensidig.

— Vi ser at det er en vesentlig del av befolkningen som bruker telefonkatalogen, og at det spesielt blant små bedrifter er behov for en markeds plass. Og hos oss får de kjøpt en oppføring hvor de kan stå i et helt år, sier han.

Uenige om tall

Hammervold viser til at Eniro har tall på at rundt 400 000 mennesker bruker tele-

fonkatalogen en gang i uka. Dette gjelder både hvite og gule sider. For årlig bruk er tallene 1,4 millioner for hvite sider, og enda 200 000 ekstra for de gule sidene.

Dette er tall Sverre Stakkestad stiller seg kritisk til.

— Et tall på 400 000 stemmer godt med de undersøkelsene vi har også, men at 1,4 millioner bruker telefonkatalogen årlig, det kan ikke stemme, sier Stakkestad. Han sier at alle deres erfaringer og rapporter viser at mellom 70 og 80 prosent av katalogene kastes.

— Jeg tror Eniro kan trekke fra en million på de tallene de presenterer, sier han.

Avbestillinger øker

De siste tallene viser at 262 000 har reservert seg mot telefonkatalogen. Hammervold sier at de ble nødt til å ta opp reservasjonsordningen etter presset fra Naturvernforbundet i begynnelsen av 2007. Fremdeles øker antallet som har avbestilt katalogen, men ikke med samme hastighet som tidligere.

— Det synes vi er bra. Det er et helt klart mål at de som ikke ønsker katalogen skal slippe å få den, sier Hammervold.

● Tekst: Martin Ødegaard

● SENTRALT/HORDALAND

Landsmøte midt i byen

Norges Naturvernforbunds landsmøte vil i år bli holdt midt i Bergen sentrum. Gimle ved Korskirken, ett minuttsgang fra Fisketorget, er stedet. Landsmøtet holdes fra 21. til 23. august.

● NATUR OG UNGDOM

Fotokonkurranse for natur

Natur & Ungdom har startet en kampanje for å redde den mest verdifulle naturen vår. De oppfordrer alle til å ta bilde av natur du er glad i og sende det inn til e-postadressen natur@nu.no. Du kan lese mer om kampanjen og konkurransen på www.nu.no/reddresten.

● SENTRALT

Får medhold i rovdryssaker

Norges Naturvernforbund har fått medhold i tre klager på norsk rovdryppolitikk. Direktoratet for naturforvaltning ga NNV medhold i at gaupekvoten i Hedmark var satt for høyt. Dyrene var imidlertid allerede skutt da klagen ble behandlet. Tidligere i vinter fikk Naturvernforbundet medhold i at gaupekvoten for Midt-Norge var for høy, og for at en tilleggskvote for gaupe i Nordland var ulovlig gitt.

— Nemndene utviser en total mangel på magamål når de setter uforsvarlig høye kvoter, og følger opp med tilleggskvoter langt ut over de faglige anbefalingene. Vi velger å tolke de siste vedtakene som et signal om at miljømyndighetene reagerer på rovviltneemndenes uthuling og ensidige forvaltning på beitenæringenes premisser, sier fagleder Arnodd Håpnæs.

● HORDALAND

Skuffet over vindkraft-nei

Naturvernforbundet Hordaland er skuffet over at Olje- og energidepartementet sa nei til Selbjørn vindpark på Austevoll. Selbjørn var ifølge fylkeslaget blant de beste planlagte vindkraft-parkene i landet. Naturvernforbundet frykter at dette vedtaket kan bety at det ikke bli bygget en eneste vindmølle i Hordaland.

● MØRE OG ROMSDAL

Vil ha batteri-ferje

Kjør ferjestrekningen Eidsdal-Linge med ferjer som går på oppladbare batterier! Dette er ett av mange innspill som Naturvernforbundet i Møre og Romsdal har gitt for å redusere klimabelastningen fra samferdselssektoren i fylket. Andre tiltak er mindre vegutbygging, styrket busstilbud og kurs i økokjøring.

● ROGALAND

Ønsker nasjonalpark ved Preikestolen

Naturvernforbundet i Rogaland venter på at naturmangfoldloven skal bli ferdigbehandlet, slik at det kan bli fortgang i behandlingen av Preikestolen nasjonalpark.

— Planen er å få Preikestolen som nasjonalpark i 2011, men så lenge naturmangfoldloven ikke er på plass innser vi at det kanskje er litt optimistisk, sier Erik Thoring. Han er daglig leder for Naturvernforbundet i Rogaland.

— Vi har skrevet brev til fylkesmannen, men de sitter også og venter på loven før de kan foreta seg noe, sier Thoring.

Bakgrunnen for ønsket er at området har store nasjonale verdier og er truet fra flere hold.

— Truslene mot Preikestolen består av ønsker om mer kraftutbygging, skogsbilveier og utvidelse av eksisterende hytteområder, forklarer Thoring.

Ny rapport

Ideen kom for noen år siden.

— Nord for Preikestolen ble det bygd ut et vassdrag før 1920, og for ti år siden kom det en søknad om opprustning av kraftverket. Da ville utbyggeren ta med noen flere vassdrag i tilknytning til de som allerede var utbygd, sier han.

— Vi tapte den saken, men vant en delvis seier ved at to av vassdragene i nærheten av Preikestolen ikke ble utbygd.

Thoring forteller at de etter slaget fikk øynene opp for at kraftselskapene kunne komme til å spise opp området bit for bit. Etter å ha kommet med ideen om nasjonalpark fikk Naturvernforbundet i Rogaland laget en fagrapport om området.

— Vi leide inn en biolog til å skrive rapporten, og den konstaterer at det finnes over 20 rødlistearter i området.

Lars Haltbrekken og Erik Thoring overrekker et bilde av det de vil skal bli Preikestolen nasjonalpark til statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet.

Fremdeles utfordringer

Men utfordringene er fremdeles store. Blant annet setter nåværende naturvernlov krav om at det skal være minimum femti prosent statlig eiendom for at det skal kunne bli vurdert som nasjonalpark, og i dag er det nesten bare private eiere i området rundt Preikestolen.

— Vi ønsker å forholde oss til at det er et område med nasjonale verdier som kan gå tapt, forklarer Thoring. Han håper at naturmangfoldloven vil gi mulighet til nasjonalparkstatus også i områder med privat eiendom.

Men til tross for en del lokal motstand, tror Thoring at de har en veldig god sak.

— Vi har fått verna mange områder i Rogaland, men det er få saker som har fått like mye oppmerksomhet som det vi har foreslått denne gangen. Den viktigste for oss videre blir å samle lokal støtte, og å vise potensialet dette kan ha for reiselivsnæringa, avslutter Thoring.

● Tekst og foto: Martin Ødegaard

Spas strøm-seminar

Norge er i ferd med å bli en sinke på energieffektivisering, noe lavenergikonferansen vil ta sikte på å gjøre noe med.

I midten av mai er Naturvernforbundet med og arrangerer Lavenergikonferansen i Trondheim. Energirådgiver i Naturvernforbundet Audun Randen Johnson sier at det er en bred allianse som kommer til lavenergikonferansen av både arbeidsgivere, arbeidstakere, industri og byggebransjen.

— Konferansen skal bidra til å løfte debatten i forkant av stortingsvalget og klimaforhandlingene i København høsten 2009. For miljøvernere vil det mest interessante ved seminaret være å se på hva som kan gjøres politisk, og se på gode løsninger som allerede har blitt gjennomført, sier han.

Av deltakere og foredragsholdere vil Randen Johnson spesielt trekke fram Nigel Jolands, som er leder for energieffektivisering i det internasjonale energibyrået (IEA).

Følger opp satsning

Lavenergikonferansen følger opp en satsning på energieffektivisering som Naturvernforbundet har hatt i lengre tid. I fjor var de på turne med energihengeren Norges Største Kraftverk, og det har også blitt gitt ut rapporter som viser hva som kan spares ved energieffektivisering.

— Vi er også representert i lavenergiutvalget som ble nedsatt av regjeringen tidligere i år. Og litt av poenget med denne konferansen er å komme med innspill til det utvalget som skal komme med sin rapport i juni, sier Randen Johnson.

Formålet med Lavenergikonferansen er å sette energieffektivisering som et viktig klimavirkemiddel på dagsorden. Energieffektivisering er av FNs klimapanel og Det internasjonale energibyrået ansett som et av de raskeste og mest kostnadseffektive tiltakene for å redusere klimagassutslippene.

Randen Johnson sier at man under konferansen får lære om konkrete energieffektive tiltak fra Danmark, og det vil bli debatt med ledende energipolitikere.

I fjor sommer var energitilhengeren på veien. I år blir det konferanse om lavenergi og energisparing i Trondheim.

Gratis for medlemmer

Johnson oppfordrer alle miljøvernere til å komme fordi energieffektivisering er det viktigste tiltaket som kan gjøres for å redusere klimaendringene, og det i tillegg en viktig del

av Naturvernforbundets arbeid.

Seminaret er gratis for medlemmer av Naturvernforbundet.

● Tekst: Martin Ødegaard

DnB NOR

Slaget om Lofoten

Kampen om oljeressursene i nord spisser seg til. Oljeindustrien sikler på områdene utenfor Lofoten og Vesterålen. Det er ikke måte på hvor mange arbeidsplasser oljen skal gi fiskeværene i området. De som er mot avkreves et alternativ. Vel: What's the alternative to kill a man? That's not to kill him.

Fikk oljebransjen bestemme, noe den for øvrig stort sett har fått, skal Norge om 30-40 år ikke være noe lavutslippssamfunn. Nei, vi skal fortsette med det vi kan, være forurensningsnasjon av rang. Klimatrusselen får andre land ta seg av. Her har vi mer enn nok med å utsette verdens største torskebarselseng for alle mulige farer fra oljevirkksomheten.

Farene for fiskerinæringa bagatelliseres. Oljeindustrien hevder at en større oljeulykke "i aller verste fall" bare vil føre til tap av rundt seks prosent av en årsklasse med torsk. Dette står i skarp kontrast til Havforskningsinstituttets advarsler om at "selv et begrenset oljeutslipp kan tenkes å ramme en hel årsklasse av fisk." Havforskerne tar feil mener oljeindustrien. Oljeselskapene har visstnok bedre peiling på økologien i havene. Jeg skjønner ikke hvorfor marinbiologene i Havforskningsinstituttet kasta bort så mange år på Universitetet og tok opp studielån når de kunne fått mer kunnskap om livet i sjøen, uten lån, hos Statoil.

Oljeindustrien kommer med de reineste eventyr om hvor store ringvirkningene blir av oljevirkksomhet i nord. I en av de siste rapportene fra oljeindustrien bekreftes tidligere tall som viser at det meste av investeringene i forbindelse med utbyggingen av Snøhvitfeltet utenfor Finnmark skjedde helt andre steder enn i Nord-Norge. Ifølge oljeindustriens egne tall skjedde 92-93 prosent av investeringene

hos selskaper basert i sør eller utenlands.

Og det svartmales både fra LO og oljeindustrien om økonomisk mørketid og arbeidsledighet dersom vi tok en fem års pause i tildelingen av nye letetillatelser, slik Naturvernforbundet og den norske kirke har foreslått. Sannheten er at konsekvensene av en slik pause er bitte små på kort sikt. Om vi hadde innført en slik pause for fem år siden i 2004, ville de totale investeringene i oljeindustrien vært knappe 6 prosent lavere i 2008 enn de faktisk ble. Vi ville fortsatt ha satt investeringsrekord, selv om de rekordmange letetillatelsene som er blitt gitt siden 2004 hadde blitt lagt på is.

Oljeindustrien er den desidert største klimasynderen i Norge. Siden 1990 har de nesten doblet sine utslipp. Skal vi gi vårt bidrag i kampen mot den globale oppvarmingen kommer vi ikke utenom å ta de største synderne. Det hjelper lite å be privatpersoner redusere sine utslipp med ett tonn eller to så lenge vi samtidig tillater millionutslipp fra Statoil.

Vi beskyldes ofte for å gå baklengs inn i framtiden. Men hva gjør du når du står ved stupet? Jo, du snur deg og går — ett skritt fram.

Folkeaksjonen — oljefritt Lofoten og Vesterålen er stifta. Målet er å beskytte våre viktigste fiskeriområder mot olje og sørge for at Norge reduserer sine klimautslipp. Det du kan gjøre for å støtte kampen er å melde deg inn. Ta det første skrittet bort fra stupet.

Lars Haltbrekken

leder, Norges Naturvernforbund

Bevisstlaust om

I høve den komande valkampen har Naturvernforbundet gitt ut ein stor og fargerik brosjyre: "Fornybart Norge 2020 – miljøets innspill til et nytt storting". Klassiske naturvernsaker er her sausa i hop med miljøteknokratiske visjonar om storsatsing på ny, fornybar energi. Medan skog og vassdrag skal vernast, og tapet av biologisk mangfald stoggast, skal kysten leggjast ut på billegsal til vindkraftindustrien. Eit kystlandskap der vi finn nokre av dei mest særmerkte og produktive naturtypene våre.

Ein stad i heftet heiter det: "I energisaker er det viktig at man ikke løser et problem ved å skape et annet." Kloke ord, men dei vert utan innhald sett opp mot ambisjonar som dette: "Ved å bli en stormakt innen fornybar energi som vindkraft og bioenergi kan vi erstatte de fossile energikildene med miljøvennlige alternativer". Det er eit språk som mest av alt minner om flosklane frå Energibedriftenes Landsforbund. Og ein spør seg: Kan det verkeleg vere NNVs rolle å kjempe for at endå meir av landets levande natur skal omsetjast til straum?

Mest oppsiktsvekkjande er likevel det heilsides biletet av vindmøller som pyntar heftet – det er så ein gammal naturvernar må gni seg i auga: ein liten frisert idyll; grønt gras, blå himmel, og to uskuldige vindmøller, som sjølvsagt produserer "rein" og "grøn" energi. Slik visualiserer Noregs største naturvernorganisasjon den omstridde vindkrafta! Ikkje det minste spor av vegar og vegskjeringar, utsprenge fyl-

Faksimile fra Norges Naturvernforbund

lingar og planeringar, enorme betongfundament, monsterturbinar som forstyrrar kysthorisonten, kraftgater, ihelhakka fugl; kort og godt rasert kystnatur – over titals og hundretals av kvadratkilometer.

Heller ikkje i teksten vert saka problematisert, bortsett frå ei rund formulering om at vi "må sikre at det bare er prosjekter som er natur- og miljøvennlige som blir realisert". Nærare orwellsk nytale er

n vindkraft

lands og Natur og Ungdoms brosjyre «Fornybart Norge 2020».

det vel vanskeleg å kome i denne samanhengen. Vis oss det kystlandskapet der det er miljøvennleg å gjere uforstyrta natur om til eit industriområde? Her står det til overmål "natur- og miljøvennlig"!

Fornybar-brosjyren bør snarast trekjast attende. Alle som vil forbundet vel, må sjå at dette ikkje held mål. At han er gitt ut i samarbeid med Natur og Ungdom er ei forklaring, men inga orsaking. Dei har lenge vore på ville vegar i desse spørsmåla. Vert han likevel send ut til lokallag og fylkeslag, vonar vi at han hamnar der han høyrer heime: rett i papiravfallsdunken saman med annan villeiande

reklame.

Deretter er det på tide at vi får ein grundig debatt om det vi driv med, og kva slags utfordringar vi trur forbrukarsamfunnet kjem til å møte etter kvart som vi nærmar oss slutten på oljealderen. Ein visjon som byggjer på at vi kan halde fram om lag som før, berre med andre middel, kan fort vise seg å bli eit like stort trugsmål mot livet på Jorda som eit framhald av høge utslepp av klimagassar.

Jan Rabben, naturfotograf og skribent
Halfdan Wiik, tidl. fylkesleiar i Hordaland

NORGES NATURVERNFORBUND

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge
Tlf: 23 10 96 10
Faks: 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvern.no
Internett: www.naturvern.no
Kontingent: Ny medlem 200,-, hovedmedlem kr 350,-
Pensjonister og studenter: kr 175,- ny medlem 100,-
Familiemedlemskap: kr 420,- nye medlemmer 300,-
Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-
Livsvarig medlemskap: kr 7000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende sokner til.

ØSTFOLD: E-post: nio@naturvern-ostfold.no

Leder: Ragnar Johnsen, Tlf: 69 13 21 34

OSLO OG AKERSHUS: Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48,

E-post: noa@noa.no Kontaktperson: Laila Holmen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvern.no

Kontaktperson: Lars Mæhlum, Tlf: 45 42 68 77

OPPLAND: E-post: oppland@naturvern.no

Leder: Kjell Fredrik Løvdal, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04, Faks: 32 75 84 91.

E-post: buskerud@naturvern.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvern.no

Fylkessekretær: Hans Ivar Nesse, Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54,

E-post: telemark@naturvern.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvern.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvern.no

Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen, Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Daglig leder: Erik Thorning

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks: 55 30 06 50,

E-post: hordaland@naturvern.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvern.no

Fylkessekretær: Lin Hjelmeland Finjord, Tlf: 971 52 859

MØRE OG ROMSDAL: E-post: moreromsdal@naturvern.no

Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG: Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27

E-post: sortrondelag@naturvern.no

Leder: Steinar Nygård

NORD-TRØNDELAG: E-post: nordtrondelag@naturvern.no

Leder: Per Flatberg, Tlf: 905 15 046

NORDLAND: E-post: nordland@naturvern.no

Leder: Erling Solvang, Tlf: 952 54 075

TROMS: E-post: troms@naturvern.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvern.no

Kontaktperson: Dag T. Elgvin, Tlf: 78 43 20 11

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson: Gunnar Album.

E-post: album@online.no, Tlf: 75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf: 23 32 74 00,

Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ingeborg Gjærum

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 15. E-post: sa@naturvern.no

BARNAS HOLMENKOLLDAG!

Miljøagentene og Elretur var til stede under Barnas Holmenkolldag. Her svarte vi på spørsmål fra ivrige barn som gjerne ville bli miljøagenter, og vi samlet inn elektrisk og elektronisk avfall, som barn og foreldre tok med til vår stand.

Se bildene på www.miljoagentene.no!

En viktig melding til foreldre til miljøagenter:

START ET LOKALLAG!

Mange miljøagenter tar kontakt med Hovedkvarteret fordi de savner et lokallag der de bor. Vi oppfordrer foreldre til å samle barna i et lokallag.

Ta kontakt med Hovedkvarteret på **23 10 95 30**, så hjelper vi dere i gang.

Vi vet at miljøagenter fra Lier i Buskerud og Fredrikstad ønsker seg lokallag.

Start et lokallag! Ring 23 10 95 30

Fem på gata:

Spørsmål:

- Vet du hva EE-avfall er?
- Vet du hva man skal gjøre med et elektrisk eller elektronisk produkt som ikke virker lenger?
- Har du noen gang kastet EE-avfall i restavfallet?

Eldbjørg (61 år)

- Det er nok noe elektronisk.
- Man kan levere det til butikken.
- Ja, det har jeg nok helt sikkert.

Lars Peder (35 år)

- Nei.
- For eksempel hos Elkjøp
- Jeg må vel innrømme at jeg sikkert har kastet noe, en eller annen gang.

Tonje (34 år)

- Nei, det vet jeg ikke.
- Til gjenvinning?
- Jeg har nok kastet en del batterier - selv om jeg vet at man ikke burde det.

Kalle (34 år)

- Det er sikkert noe elektrisk.
- Det må man vel levere til et mottak.
- Ja, det har jeg nok helt sikkert gjort.

Rebecca (14 år)

- Nei, aner ikke.
- Man må vel levere det til gjenvinning.
- Tror ikke jeg har gjort det.

Miljøagentene var til stede under Barnas Holmenkolldag. Her tok vi med noen miljøagenter ut på oppdrag for å sjekke hva folk visste om elektrisk og elektronisk avfall. Her er resultatene.

Se flere bilder og les alle intervjuene på www.miljoagentene.no.

MANETER

(Foto: iTwoj/iStockphoto.com)

Havet tømmes for fisk. Glassmaneter er det imidlertid massevis av. Noen som fikk lyst på middag nå?

De siste somrene har norskekysten blitt oversvømt av maneter. Fisk og skalldyr, derimot, er det verre med: Kysttorsk er truet, seien er ofte liten og makrellen holder seg lenger ut i havet på grunn av høyere temperaturer. Kamskjell er vanskelig å dykke etter, blåskjellene er giftige og hummeren er fredet på sommeren. Kan vi foreslå noe ny og spennende sjømat?

Kald forrett

Det amerikanske nettmiljømagasinet Grist tar til orde for økt konsum av maneter. Maneter som menneskeføde er ingenting nytt, de har vært spist i Kina og Sørøst-Asia i tusener av år, og kan kjøpes, tørket, på asiatiske dagligvarebutikker med godt utvalg. Grist har intervjuet den kanadiske forfatteren Taras Grescoe, som har skrevet boken "Bottomfeeder". Han har reist verden rundt for å finne fisk- og sjømatmåltider som er bærekraftige, og kan fortelle at å spise glassmaneter stort sett handler om konsistensen.

— Manet serveres ofte som en kald forrett i Sørøst-Asia, forteller Grescoe.

Han forteller at manetens egensmak er begrenset.

— Men den tar lett smak av krydder og sauser, spesielt sesamolje, chili og soya-saus, forteller Grescoe til Grist.

Vasker ut gift

Til tross for at manetens tekstur beskrives som "gummistrikk", mener Grescoe maneter har potensial som fôr for folk.

— Når større arter som torsk, sverdfisk og tunfisk er nedfisket blir det mer og mer maneter i havene rundt om i verden. Jeg synes vi bør komme i gang og spise dem, slik de gjør i Kina, Vietnam og Hawaii, sier Grescoe.

Glassmaneten inneholder noe giftstoffer, selv om giftigere manetarter benyttes til mat i Asia. Giftstoffene vaskes ut med kalium-aluminiumsulfat, og fuktighet trekkes ut av maneten med salt. Slik halvtørket manet er relativt vanlig føde i Sørøst-Asia. Det har også vært forsket på å gjøre manet til menneskemat i Norge.

● Tekst: Kristian S. Aas

Manet med asiatisk saus

500 gram halvtørket manet
1 ss mørk, kinesisk riseddik
1 ss soyasaus
1 ts sesamolje
1 ts ristede sesamfrø
½ ts sukker
1/8 ts hvit pepper

(Foto: Wikimedia Commons)

Kutt maneten i tynne, tynne strimler, omtrent som grønnsaker julienne. Legg manetstrimlene i en sil, og la dem ligge i rennende vann i minst 15 minutter, gjerne lenger. Rist på manetstrimlene innimellom. Kok opp vann, tøm så det kokende vannet over manetstrimlene. Legg så manetstrimlene i isvann. Gjenta prosessen en gang til. Tørk manetstrimlene i en håndduk eller papir. Bland ingrediensene til sausen, tilsett manetstrimlene og la dette stå kaldt i minimum en halv time. Bon appetit!

Fagrikt fellesskap

Den Norske Fagpresses Forening er interesseorganisasjonen for seriøse fagblader og tidsskrifter i Norge. 230 blader tilfredsstiller de strenge kravene for medlemskap. Det bladet du holder i hånden er ett av dem.

Fagpressen **F** - først og fremst på sitt område

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.

Returadresse:

Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
HØRDE

Libero

zsmm & Bodemors

MYKE BARN ER GLADE BARN.

Nå lanserer Libero en helt ny serie med babypleieprodukter for smårollinger.

Vår babyolje, lotion og krem er noe av det mest skånsomme du kan bruke når huden ikke helt klarer å ta vare på seg selv (og det gjør den som regel ikke.)

 Svanemerke, uparfymerte og med mykgjørende rapsolje og naturlige E-vitaminer.

Bevarer hudens naturlige fuktighet og holder den myk, uten å klisse. I serien inngår også svanemerke våtservietter, sjampo, dusjsåpe og ammeinnlegg.

Les mer på Libero.no

SJAMPO SOM IKKE SVIR I ØYNENE.

Au!!

AMMING KAN GJØRE VONDT. BABYOLJEN VIRKER LINDRENDE, OG AMMEINNLEGG GJØR LIVET LITT MER BEHAGELIG.

SVANEMERKET SELVFØLGELIG!

